

LASTENSUOJELULAITOKSISSA ASUVIEN
NUORTEN KOKEMUKSIA
OSALLISUUDESTAAN JA
VAIKUTUSMAHDOLLISUUKSISTAAN

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö
Opinnäytetyö
Kevät 2011
Susanna Herranen
Riikka Kaartinen

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

HERRANEN, SUSANNA & KAARTINEN, RIIKKA

Lastensuojelulaitoksissa asuvien nuorten kokemuksia osallisuudestaan ja vaikutusmahdollisuuksistaan

Sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön opinnäytetyö, 59 sivua, 10 liitesivua

Kevät 2011

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata lastensuojelulaitoksissa asuvien nuorten kokemuksia osallisuudestaan ja vaikutusmahdollisuuksistaan. Päättökäsitteenä oli selvittää, missä asioissa osallisuus toteutui nuorten mielestä hyvin ja missä asioissa sitä tuli vielä kehittää. Tavoitteena oli, että lastensuojelulaitosten työntekijät voivat hyödyntää opinnäytetyötä kehittäessään nuorten osallisuutta parempaan suuntaan. Tärkeintä opinnäytetyössä oli saada nuorten ääni kuuluviin.

Opinnäytetyö oli kvalitatiivinen eli laadullinen. Opinnäytetyön teoriaosuus käsittelee osallisuus-käsitettä yleisellä tasolla sekä osallisuuden porrasmalleja ja osallisuuden ulottuvuuksia. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Aineiston analyysissä hyödynnettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Tutkimuksen kohderyhmänä oli viisi 15–19-vuotiasta nuorta kolmesta eri päijäthämäläisestä lastensuojelulaitoksesta. Nuorista yksi oli poika ja loput neljä olivat tyttöjä.

Tutkimuksesta selvisi, että nuorten osallisuuden toteutumisessa työntekijöiden tuella oli suuri merkitys. Nuoret kokivat osallisuuden olevan heille tärkeää, ja siinä oli vielä runsaasti kehitettävää. Nuoret kokivat erityisesti negatiivisten tunteiden näyttämisen olevan vaikeaa, koska työntekijät eivät heidän mielestään osanneet ottaa niitä vastaan. Nuorten mielipiteet tulivat kuulluksi, mutta ne eivät välttämättä vaikuttaneet käytännön toimintaan. Kehittämideoiksi meille nousi uusien toimintamallien luominen, jotta nuorilla olisi mahdollisuus vaikuttaa enemmän omaan elämäänsä liittyviin asioihin.

Avainsanat: osallisuus, lastensuojelutyö, yhteenkuuluvuus

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

HERRANEN, SUSANNA & KAARTINEN, RIIKKA:

Young peoples' experiences of their participation and chances to influence while living in a child welfare institution

Bachelor's Thesis in Social Services, Option in social pedagogy for work with children and young people

59 pages, 10 appendices

Spring 2011

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to describe young peoples' experiences about their participation and chances to influence while living in a child welfare institution. Our main research task was to find out in which things young peoples' participation was carried out well and in which things it should be improved. The objective was that the workers of those child welfare institutions could use our thesis in developing young peoples' participation to a better direction. The most important thing in our study was to make young peoples' voices heard.

This thesis was a qualitative study and the research material was collected using a theme interview. The theoretical part of this study included the concept of participation and the ladder of participation and horizons of participation. The method of the text analysis is a content analysis. The primary target group was five 15-19 years old young people from three different child welfare institutions in Päijät-Häme region. One of them was a boy and four were girls.

The results of this study showed that workers had a great impact on young peoples' participation. Youngsters felt that participation was important to them and there were still a lot to develop. Young people experienced that showing their negative feelings was especially difficult. They thought that workers did not react to those in a right way. Their views were listened to, but did not necessarily influence the action. One of the development ideas of this study was to create a new operation model in which the young people would have the possibility to influence more the things related to their lives.

Key words: participation, child welfare work, solidarity

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OSALLISUUDEN TEORIOITA	3
2.1	Osallisuuden määritelmät	3
2.2	Osallisuuden kokemus ja yhteisöllisyys	4
2.3	Osallisuuden porrasmalli Shierin mukaan	6
2.4	Osallisuuden ulottuvuudet Thomasin mukaan	9
3	OSALLISUUS JA LASTENSUOJELUTYÖ	11
3.1	Lastensuojelutyö	11
3.2	Osallisuus lastensuojelutyössä	13
3.3	Työntekijöiden rooli osallisuuden tukemisessa	14
3.4	Aikaisempia tutkimuksia osallisuudesta	16
4	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TOTEUTUS	17
4.1	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite	17
4.2	Tutkimuksen luonne ja aineistonkeruumenetelmä	17
4.3	Tutkimusprosessin kuvaus	21
4.4	Aineiston analysointi	24
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET	27
5.1	Osallisuuden aste	27
5.2	Osallisuus tunnetasolla	32
5.3	Tiedon saaminen	33
5.4	Yhteenkuuluvuuden kokemus	35
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	38
6.1	Tulosten yhteenvedoa teemojen mukaisesti	38
6.2	Kuvaus nuorten ihannelaitoksesta	44
7	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	46
8	POHDINTA	51
	LÄHTEET	56
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Lasten ja nuorten osallistuminen on tärkeää heidän tulevaisuutensa kannalta. Lasten ja nuorten mielipiteiden esiin tuominen ja niiden huomioiminen kasvattaa heistä aktiivisia aikuisia. (Hotari, Oranen & Pösö 2002, 131.) Osallisuus vaikuttaa merkittävästi myös yksilön identiteettiin. Kuuluminen ja osallistuminen yksilölle tärkeisiin yhteisöihin, kuten perheeseen tai koululuokkaan, antaa hänelle kokemuksen siitä, kuka hän on ja mihin hän kuuluu. (Oranen 2008, 7, 56.)

Osallisuus on tärkeä aihe ja se on ollut esillä niin mediassa kuin kirjallisuudessa-kin. Osallisuuden kautta nuori saa mahdollisuuden vaikuttaa omaan elämäänsä ja hänen tunteensa elämänhallinnasta kasvaa. Lastensuojelulaitoksissa asuvien nuorten osallisuuden toteutumisessa työntekijöillä on suuri rooli. Tärkeintä on nuoren oma kokemus osallisuudestaan ja siitä, että hän saa olla mukana vaikuttamassa omaa elämäänsä koskeviin asioihin.

Opinnäytetyömme lähtökohtana on meidän oma kiinnostuksemme lastensuojelua sekä nuorten kanssa tehtävää työtä kohtaan. Haluamme selvittää osallisuuden toteutumista juuri lastensuojelulaitoksissa, jotta työtämme voidaan hyödyntää niissä ja sen avulla kehittää nuorten osallisuutta. Ajatuksenamme on myös sijoittua tulevaisuudessa lastensuojelun kentälle, joten toivomme löytävämme uusia työtapoja nuorten kanssa työskentelyä varten.

Opinnäytetyössämme kerromme, miten nuoret itse kokevat osallisuutensa sekä vaikutusmahdollisuutensa lastensuojelulaitoksissa. Pyrimme myös selvittämään, missä asioissa osallisuus nuorten mielestä toteutuu hyvin ja missä asioissa osallisuutta tulee vielä kehittää. Nuorten toiveet osallisuudesta ja sen toteutumisesta tulevat myös opinnäytetyössämme esille.

Jokainen yksilö tekee elämässään omia valintojaan, toimii omalla tavallaan sekä omaa omat arvot ja asenteet. Kaikki nämä saavat merkityksen kokemusten kautta.

Jokaisen yksilön kokemukset ovat erilaisia, kuten on myös hänen elämäntarinansakin. Yksilö myös määrittelee itse kokemustensa merkityksen parhaiten. (Aronen 1994, 23–24.) Nuori on itse oman elämänsä subjekti, joka kokee asiat omalla tavallaan, ja jota tulee kuulla häneen liittyvissä asioissa. Pidämme tärkeänä, että nuori saa itse vaikuttaa omaa elämäänsä koskeviin asioihin ja olla osallisena päätösten teossa. Opinnäytetyössämme annamme nuorille mahdollisuuden kertoa kokemuksistaan omin sanoin.

Opinnäytetyömme avulla nuoria voidaan ymmärtää jatkossa paremmin, kun tiedetään, mitä osallisuus heille merkitsee. Nuorille kuulluksi tulemisen kokemus on myös merkittävä. Lastensuojelua on mahdollista kehittää asiakaslähtöisemmäksi, jos nuoret otetaan tasavertaisina toimijoina mukaan toimintaan. Nuorille tulee taata osallisuus siinä määrin, kuin se on mahdollista ja nuorten etujen mukaista.

2 OSALLISUUDEN TEORIOITA

Tärkein käsite tässä opinnäytetyössä on osallisuus. Osallisuuden käsite ei ole selkeä, vaan moniulotteinen. Vaikuttaminen ja osallistuminen liittyvät usein yhteen, koska yhdessä voidaan myös vaikuttaa asioihin. Itsenäinen toiminta osallistumisessa koetaan tärkeäksi nuorille, jotka lähestyvät täysi-ikäisyyttä. Osallistumisen tueksi tarvitaan aikuisia, jotka kuuntelevat, arvostavat ja ovat halukkaita keskustelemaan lasten kanssa. Aikuisilla tulee olla vuorovaikutuksellisia kykyjä, jotka mahdollistavat lapsilähtöisen toiminnan. (Gretschel & Kiilakoski 2007, 22–23.) Nuorten osallisuuden kannalta merkityksellisiä asioita ovat: avoimuus, hyvä yhteistyö, luottamuksellinen suhde, kunnioitus, ajan antaminen, yksilön huomioiminen sekä hienovarainen lähestyminen (Hotari ym. 2009, 130).

2.1 Osallisuuden määritelmät

Orasen (2008, 9) mukaan osallisuudella tarkoitetaan yhteisöön liittymistä, kuulumista ja yhteisöön vaikuttamista. Yhteisö ja sen jäsenet toimivat vastavuoroisesti, yhteisön tulee ottaa jäsenet huomioon, ja jäseniltä vaaditaan aktiivista toimintaa. Osallisuuteen liittyy mahdollisuus sanoa mielipiteensä itseään koskeviin asioihin ja saada vaikuttaa niihin.

Osallisuutta voidaan määritellä monin eri tavoin. Tanskanen ja Timonen-Kallion (2010, 21–22) mukaan osallisuus-käsitteellä on kaksi peruserkitystä, jotka ovat osallisuus vaikutusmahdollisuuksiin ja osallisuus yhteisössä. Jos nämä molemmat merkitykset yhdistyvät, kyseessä on lapsen hyvinvoinnin perustan muodostava kokonaisvaltainen ilmiö. Lapsen osallisuuden edellytyksenä on, että lapsi saa elää yhteisössä, jossa hänen turvallisuudestaan ja perustarpeistaan huolehditaan, ja jossa hänellä on mahdollisuuksia osallistua yhteisön elämään sekä tulla siellä kuuluksi. Näiden edellytysten täytyessä lapselle voi kehittyä kokemus yhteisöön kuulumisesta, sen merkityksellisyydestä itselle sekä omista toimintamahdollisuuksista

yhteisön täysivaltaisena jäsenenä. Näin lapselle syntyy kokonaisvaltainen kokemus osallisuudestaan.

Aronen (1994, 34–38) käsittelee osallisuutta kolmella eri ulottuvuudella: tiedollisella, toiminnallisella sekä tunnepohjaisella. Arjessa osallisuus toteutuu mukanaolona, vaikuttamisena sekä toimintana itseä koskevissa päätöksissä. Tieto ja tunteiden käsittely ovat edellytyksiä osallisuudelle ja ne ovat välttämättömiä kuuluksi tulemisen kokemukselle. Osallisuus on erilaista eri ulottuvuuksilla ja ne muodostavat yhdessä kokonaisuuden. Kokemus osallisuudesta on aina subjektiivista ja se luo pohjan elämänhallinnan kehittymiselle sekä kuulumisen tunteelle. Osallisuus rakentuu aikuis-lapsi-suhteissa, joissa osoitetaan hyväksyntää ja sitoutumista suhteeseen. Lapsi tulee hyväksyä oman elämänsä subjektiksi ja lapsen kuunteleminen on työntekijöiden ensisijainen tehtävä. Lastensuojelulaitoksessa monien työntekijöiden läsnäolo mahdollistaa parhaassa tapauksessa lapselle monia tärkeitä aikuissuhteita.

2.2 Osallisuuden kokemus ja yhteisöllisyys

Osallisuuden toteutumista on mahdollista tarkastella osallistuvan lapsen kokemuksena, joka tarkoittaa lapsen henkilökohtaista kokemusta omista toiminta- ja vaikutusmahdollisuuksistaan jossakin tietyssä yhteisössä. Osallisuuden kokemus syntyy vuorovaikutuksen tuloksena, minkä syntymiselle on luotu sopivat edellytykset. Kokemusta ei voida kuitenkaan synnyttää, eikä tätä syntynyttä kokemusta voida myöskään kieltää. Tämä nuoren kokemus saattaa syntyä joskus ilman selvää osallistumista, kun taas joskus se voi jäädä syntymättä aikuisen vahvoista osallistamisyrittämisistä huolimatta. (Hotari ym. 2009, 118–119.)

Osallisuuden kokemus liittyy elämänhallinnan käsitteeseen. Yksilö haluaa säilyttää kokemuksen omasta autonomiastaan eli siitä, että hän vastaa ja määrää omasta itsestään omien resurssiensa mukaisesti. Osallisuus kehittyy lapsella, kun häntä kunnioitetaan subjektina ja lapsen tunteita, ajatuksia sekä tarpeita kuunnellaan. (Aronen 1994, 23.)

Osallisuus liittyy tärkeänä osana yhteisöllisyyteen. Yksilö pyrkii vuorovaikutukseen ja yhteistoimintaan, jos yhteisön toiset jäsenet ja toiminta ovat hänelle tärkeitä. (Jauhiainen & Eskola 1994, 43, 46–47.) Kuulluksi tuleminen kiinnittää lapsen yhteisöön, voimaannuttaa häntä ja antaa lapselle tunteen siitä, että hän on tärkeä. Lasten mielipiteitä tulee kuunnella, ottaa huomioon ja kehittää toimintaa niiden mukaan. (Gretschel & Kiilakoski 2007, 23.) Osallisuus ei ole teknistä tai hallinnollista, vaan sitä tulee tarkastella lapsen yksilöllisyyden sekä yhteiskunnan jäsenyyden kautta (Hotari ym. 2009, 130).

Lapsen osallisuudessa on kyse hänen etunsa turvaamisesta. Ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta on oleellista, että ihmisellä on mahdollisuus olla osallisena sekä mukana hänelle itselleen tärkeiden asioiden käsittelyssä. Tämän vuoksi lapsi on itse määrittämässä, toteuttamassa sekä arvioimassa omaa osallisuuttaan. Osallistumisen myötä lapsi oppii elämään ja olemaan yhdessä. Osallistuminen kaikkien yhteisöjen elämään, auttaa kasvavaa lasta ymmärtämään kuka hän on, mihin hän kuuluu ja miten hän elää. (Hotari ym. 2009, 117.)

Osallisuus ja osallistuminen eroavat toisistaan. Osallisuudesta on kyse silloin, kun osallistujalla on mahdollisuus vaikuttaa tilanteeseen ja sen kulkuun. Jos tilanne on valmiiksi luotu, kyseessä on osallistuminen. Osallisuuden tasoa voidaan kasvattaa antamalla lapselle tilaa ja aikaa kertoa kokemuksistaan sekä keskustelemalla lapsen kanssa suoraan tämän ymmärtämällä tavalla. (Pekkala 2006, 71–72.) Lasten ja nuorten osallistuminen on tärkeää heidän tulevaisuutensa kannalta. Lasten ja nuorten mielipiteiden esiin tuominen ja niiden huomioiminen kasvattaa heistä aktiivisia aikuisia. Monissa kunnissa on kehitetty malleja lasten ja nuorten kuulemiseen ja tätä kautta heidän osallisuutensa tukemiseen. (Hotari ym. 2002, 131.)

2.3 Osallisuuden porrasmalli Shierin mukaan

Osallisuutta kuvataan usein tikapuu- tai porrasmalleilla. Nämä mallit voi tiivistää siten, että alimmilla portailla yksilöllä on vain hyvin vähän tai ei ollenkaan mahdollisuuksia vaikuttaa, mutta mitä korkeammalle kiivetään, sitä enemmän vaikutusvaltaa hänellä myös on. Yksilön osallisuus lisääntyy samassa suhteessa siten, että alimmalla portaalla osallisuutta on vähän, kun taas korkeammilla tasoilla enemmän. (Hotari ym. 2009, 119; Oranen 2008, 9.)

Shier (2001, 109) on kuvannut lasten osallisuutta porrasmallilla (KUVIO 1).

Alimmalla portaalla lasten osallisuus on vähäistä, mutta sen määrä kasvaa siirtäessä portailla ylemmäs.

5. Lapset jakavat vallan ja vastuun päätöksenteossa
4. Lapset saavat osallistua päätöksentekoon
3. Lasten mielipiteet otetaan huomioon
2. Lapsia kannustetaan mielipiteiden ilmaisemisessa
1. Lapsia kuunnellaan

KUVIO 1. Shierin (2001) porrasmalli

Mallissa on viisi porrasta, joista alimmalla portaalla on alin osallisuuden aste, kun taas ylimmällä korkein. Alin, eli ensimmäinen porras, tarkoittaa lasten kuuntelemista, toinen lasten tukemista mielipiteiden ilmaisemiseen, kolmannessa portaassa otetaan lasten näkemykset huomioon ja neljännessä lapset pääsevät mukaan päätöksentekoon. Ylimmällä portaalla valta ja vastuu jaetaan lasten kanssa. Kolmen ensimmäisen portaan määrittämien asioiden tulisi ainakin toteutua, jotta lapsen oikeuksien minimiedellytykset täyttyisivät. (Shier 2001, 110; Oranen 2008, 10; Hotari ym. 2009, 119–120.)

Jokaisella tasolla on kolme eri vaihetta, joiden mukaisesti tason saavuttamista arvioidaan. Näitä vaihteita ovat valmius, mahdollisuus ja velvollisuus. Valmiusvaiheessa työntekijän täytyy hyväksyä ja omaksua tietty tapa toimia, vaikka hän ei niin voisi käytännössä vielä työskennelläkään. Tähän vaikuttaa esimerkiksi se, miten työntekijät suhtautuvat lasten mielipiteiden ilmaisemiseen. Mahdollisuus toimintatapaan täyttyy, kun toiminta käytännössä mahdollistetaan myös organisaation osalta. Tähän saattaa liittyä koulutusta, uusia taitoja sekä resursseja ja välineitä. Velvollisuus saavutetaan vasta, kun toiminnasta tulee osa organisaation yhteistä linjaa. Velvoitteisiin kuuluvat muun muassa lainsäädännöt, jotka määrittävät työntekijöiden vastuun rajat. (Shier 2001, 110; Oranen 2008, 10.)

Aikuisten tapaa toimia osallisuuden portaiden mukaisesti voidaan selvittää seuraavan kuvion (KUVIO 2) avulla. Kuviossa on kyse lasten kuuntelemisen asteesta ja siinä esitetään aikuisille kysymyksiä heidän työtavoistaan. Aikuisten täytyy pohdita, ovatko he valmiita kuuntelemaan lapsia, haluavatko he työskennellä tavalla, joka mahdollistaa lasten kuuntelemisen sekä onko lasten kuunteleminen osa organisaation yleistä käytäntöä.

Valmius	Mahdollisuus	Velvollisuus
Oletko valmis kuuntelemaan lapsia?	Haluatko työskennellä tavalla, joka antaa sinulle mahdollisuuden kuunnella lapsia?	Onko organisaation vaatimuksena se, että lapsia kuunnellaan?

KUVIO 2. Osallisuuden vaiheiden arviointikaavio

Ensimmäisellä tasolla, eli lasten kuuntelemisessa, mielipiteiden ilmaiseminen on lasten vastuulla, eivätkä aikuiset huolehdi siitä. Jos lapset eivät ilmaise mielipiteitään, siinä ei ole aikuisten mielestä mitään huolestuttavaa. Usein ajatellaan, että lapset eivät halua sanoa mielipiteitään päätöksiin. Tämä ei pidä paikkaansa, kun lapsilta on kysytty asiaa, he ovat ilmaisseet vahvasti halunsa saada oma mielipiteensä kuuluviin. Tällä tasolla ensimmäisenä vaiheena on se, että työntekijät ovat

valmiita kuuntelemaan lapsia. Toinen vaihe vaatii, että työntekijät työskentelevät tavalla, mikä mahdollistaa kuuntelemisen. Tähän saattaa kuulua esimerkiksi mahdollisuus puhua lapsen kanssa rauhassa kahden kesken, ilman häiriötekijöitä. Siirtyminen viimeiseen vaiheeseen edellyttää, että organisaation yhteisessä linjassa määritellään jokaisen työntekijän velvollisuus kuunnella lasta. (Shier 2001, 112.)

Lapsilla voi olla monia syitä siihen, miksi he eivät kerro mielipiteitään. Näitä syitä voivat olla esimerkiksi luottamuspuula, ujous, heikko itsetunto tai kokemus siitä, että lasta ei ole aiemminkaan kuunneltu. Työntekijöiltä vaaditaan siis tekoja näiden esteiden poistamiseksi, jotta lapset voivat jatkossa kertoa mielipiteitään. (Shier 2001, 112.)

Toisella tasolla, lasten tukemisessa mielipiteiden ilmaisuun, ensimmäinen vaihe on, kun aikuiset ovat teoillaan valmiita tukemaan lasten mielipiteiden ilmaisemista. Lapsille tulee tarjota mahdollisuuksia ja työntekijöillä pitää olla käytössään erilaisia toimintakeinoja. Työntekijöille tulee tarjota tarvittaessa myös koulutusta tähän. Tämän tason kaikki vaiheet on saavutettu, kun työntekijöillä on velvollisuus tukea lapsia. (Shier 2001, 112.)

Vaikka lasten mielipiteitä kuunnellaan, niillä ei välttämättä ole todellista merkitystä päätöksenteossa. Lasten näkemysten huomioonottaminen ei tarkoita, että päätökset pitää tehdä aina lasten toiveiden mukaisesti, vaan heidän näkemyksensä ovat vain yksi osa päätöksentekoa. Lapsille tulee antaa mahdollisuus ilmaista mielipiteensä, vaikka toiset tekijät estäisivät toimimasta niiden mukaisesti. Jos lasten mielipiteiden mukaisesti ei voida toimia, tämä tulee myös selittää heille. (Shier 2001, 113.)

Neljännellä tasolla lapset ovat suoraan osallisina päätöksenteossa. Lapsille annetaan mahdollisuus osallistua päätöksentekoon ja organisaation toimintaa muutetaan tämän mukaisesti. Organisaatiossa täytyy kehittää uusia toimintamalleja ja –tapoja, joiden avulla lasten osallisuus taataan. Viides taso vaatii työntekijöiltä kenties eniten, koska heidän tulee olla valmiita jakamaan valta lasten kanssa. Riskit ja hyödyt täytyy punnita jokaisessa tilanteessa erikseen. Lasten kanssa jaetaan sekä

valta että vastuu päätöksenteossa, joten se opettaa lapsillekin paljon. Lapsilta ei kuitenkaan saa vaatia liikaa vastuunottoa. (Shier 2001, 114–115.)

2.4 Osallisuuden ulottuvuudet Thomasin mukaan

Toinen keskeinen osallisuuden teoria on Thomasin (2002). Tämän mallin avulla voidaan myös tarkastella osallisuutta. Mallissa tärkeää on, että nuoret ja heidän tilanteensa otetaan huomioon yksilöllisinä. Osallisuuden ulottuvuuksia on Thomasin mallissa kuusi. Nuorella tulee olla mahdollisuus valita, saada tietoa sekä vaikuttaa prosessiin. Nuorella on oikeus ilmaista itseään tai tarvittaessa saada siihen tukea. Nuorella on myös mahdollisuus tehdä itsenäisiä päätöksiä. Mallissa käsitellään siis nuoren mahdollisuuksia olla oman elämänsä toimijoita. Osallisuuteen tarvitaan vaikutusmahdollisuuksia sekä tukea vaikeissa tilanteissa. Nuorella on oikeus saada tietoa, jota hän voi hyödyntää mielipiteidensä sekä itsensä ilmaisemisessa. Nuoret ovat yksilöitä, joilla on erilaiset tarpeet tuen saamisessa. (Thomas 2002, 115–131; Oranen 2008, 10–11.)

Thomasin (2002) mukaan osallisuus ei ole yksiulotteinen ominaisuus. Jotta osallisuutta voidaan tarkastella, täytyy se jakaa eri ulottuvuuksiin. Näiden ulottuvuuksien keskinäiset suhteet voivat vaihdella ja niiden mukana muuttuu myös lapsen kokemus osallisuudestaan. Osallisuus rakentuu siis siitä, millaiset valinnanmahdollisuudet lapsella on. Ensimmäisellä ulottuvuudella lapsella on mahdollisuus valita, osallistuuko hän vai ei. Osallistumisesta kieltäytyminen on myös yksi osallisuuden muoto ja lapsella tulee olla mahdollisuus valita kyseinen vaihtoehto. Toinen ulottuvuus on oikeus saada tietoa tilanteesta ja omista oikeuksista. Kolmantena on mahdollisuus vaikuttaa päätöksentekoprosessiin, kuten siihen, mitä asioita tietyssä palaverissa käsitellään tai ketä siihen osallistuu. Neljäs ulottuvuus on mahdollisuus ilmaista itseään ja puhua omista ajatuksistaan ja mielipiteistään. Viidentenä on mahdollisuus saada apua ja tukea itsensä ilmaisemiseen. Joillakin lapsilla voi olla vaikeuksia ilmaista ajatuksiaan sellaisella tavalla, jolla ne välittyisivät aikuisille. Tällaisissa tapauksissa lapset tarvitsevat aikuisten apua. Kuuden-

tena osallisuuden ulottuvuutena on, että lapsella on mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin. (Thomas 2002, 115–131; Hotari ym. 2009, 121.)

Thomasin malli auttaa jäsentämään osallisuuden käsitettä käytännön tasolla sekä osoittaa sen, että lapset ja heidän tilanteensa ovat aina yksilöllisiä. Joku kaipaa enemmän tukea ajatuksiensa ilmaisemiseen, kun taas joku toinen pystyy ilmaisemaan mielipiteitään helpommin. (Thomas 2002, 115–131; Hotari ym. 2009, 122.)

3 OSALLISUUS JA LASTENSUOJELUTYÖ

Lastensuojelulaki pitää koko lastensuojeluprosessin ajan ensisijaisena asiana lapsen aktiivista huomioimista ja mukaan ottamista. Suunnitelmat laaditaan yhteistyössä lapsen kanssa sekä asioista keskustellaan ja neuvotellaan yhdessä. Näin myös lapsen on mahdollista ymmärtää, mitä aikuiset hänen tilanteestaan ajattelevat, mitä vaihtoehtoja hänen elämäntilanteensa ratkaisemiseksi on olemassa ja millä tavalla lapsi voi itse vaikuttaa asioihinsa. (Hotari ym. 2009, 117.)

Lapsen osallisuuden korostaminen lastensuojelulaissa ja lastensuojelun käytännöissä täydentää kuvaa lastensuojelun tehtävästä eli lapsen osallisuuden edistämisestä. Tämä tuo lapsen turvallisuus- ja voimavaroikeuksien toteuttamisen tehtävän rinnalle myös lapsen osallistumisoikeuksien toteuttamisen tehtävän. Lastensuojelun tehtävänä on turvata kaikkien lasten oikeuksien toteutuminen. Lapsen oikeudet muodostavat siis perustan lapsen osallisuudelle. (Nivala 2010, 25.) Lastensuojelussa voidaan käydä keskustelua siitä, tukeeko lasten itsemääräämisoikeutta antamalla heille valtaa, vai suojeleeko lapsia sulkemalla heidät päätöksenteon ulkopuolelle (Hotari ym. 2009, 125).

3.1 Lastensuojelutyö

Lastensuojelu ymmärretään yksilö- ja perhekeskeiseksi sosiaalityöksi. Sen tarkoituksena on auttaa ja tukea vaikeassa elämäntilanteessa olevia lapsia ja heidän perheitään selviytymään ongelmistaan, jotta he voivat elää tasapainoista elämää. Laajemmassa merkityksessä lastensuojelu käsittää lasten ja perheiden taloudellisen sekä asumisen tukemisen. Lasten kasvuoloja tulee kehittää ja turvata, jotta ne ovat lapsen kasvulle suotuisia. (Mikkola 2004, 61.)

Lastensuojelun tarve on yksilöllistä, joten lapsen ja nuoren elämää tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti ja yksilölähtöisesti. Kokonaisvaltaisessa lähestymistavassa asiakkaan elämäntilanne ja taustat otetaan myös huomioon. Asiakas ei ole pelkkä asiakas, vaan yksilö, jolla on monia päällekkäisiä rooleja. Asiakas tulee kohdata

ihmisenä. Nuoren kanssa yhteistyötä tehtäessä on tärkeää, että nuori kokee tulevansa kuulluksi ja osallistuvansa oman elämänsä suunnitteluun. (Hotari ym. 2009, 127.)

Lastensuojelun tarkoituksena on lapsen persoonallisuuden sekä fyysisten että psyykkisten ominaisuuksien kehittäminen tasapainoisiksi. Lasten oikeuksien lisäksi tulee kiinnittää huomiota myös lastensuojelun rakenteellisiin tekijöihin, kuten kodinomaisuuteen laitoshoidossa. Laitoshoidon yksikkö ei saa olla liian suuri, jotta lapset voidaan huomioida yksilöinä ja lasten on mahdollista tuntea kuuluvansa ryhmään. (Mikkola 2004, 73.)

Rajavaara (1992) on todennut, että lapsen tarpeet ovat keskeisessä osassa lastensuojelua. Lapsesta vastuussa olevilla aikuisilla tulee olla kyky vastata lapsen tarpeisiin. Lapsilähtöisyydessä on kyse lapsen osallisuudesta, lapsen täytyy saada olla aktiivinen toimija omissa asioissaan. Lapselle täytyy antaa mahdollisuus kertoa omat kokemuksensa, tarpeensa ja toiveensa. Aikuinen mahdollistaa lapsen osallisuuden ja lapsen edun toteutumisen. (Laitinen, Ojaniemi & Tallavaara 2007, 69.) Lastensuojelun periaatteena on ensisijaisesti ottaa huomioon lapsen etu (Roos 2004, 12). Arosen (1994, 23) mukaan lastensuojelua voidaan arvioida asiakkaan, eli lapsen tai nuoren, mielipiteiden ja kokemusten avulla. Hyvää lapsuutta täytyy pitää lapsen etuna, jotta lapsen kokemukset otetaan huomioon.

Lastensuojelulain mukaan nuorisokodit, koulukodit ja lastenkodit ovat lastensuojelulaitoksia, joissa voidaan järjestää sijaishuoltoa. Myös vastaanottokodit ja ammatilliset perhekodit kuuluvat lastensuojelulaitoksiin. Näiden lastensuojelulaitosten yleiset edellytykset on säädetty lastensuojelulaissa. Lastensuojelulaitoksia voivat ylläpitää yksityiset yhteisöt, kunnat tai valtio. Lastensuojelulaissa määritellään lastensuojelulaitosten toimitiloihin liittyvät asiat. Toimintavälineiden ja toimitilojen on oltava riittäviä ja asianmukaisia. Lapsella täytyy olla mahdollisuus muun muassa yksityisyyteen ja omaan tilaan. Tilojen on oltava kodinomaisia ja viihtyisiä, jotta lapsella on sopiva kasvuympäristö. Lastensuojelulaitoksissa voi olla sekä yleinen että itsenäistyvien nuorten puoli. (Saastamoinen 2010, 89–92.)

Lastensuojelulaitoksessa työntekijöiden määrän säätelee laki. Työntekijöiden tulee olla ammattitaitoisia, jotta he pystyvät vastaamaan lasten yksilöllisiin tarpeisiin. Työntekijöiden määrän pitää olla oikeassa suhteessa lastensuojelulaitoksessa asuvien lasten määrään. Myös lasten enimmäismäärä on säädetty laissa, jotta laitokset pysyvät turvallisina ja kodinomaisina kasvuympäristöinä. Lasten enimmäismäärä takaa myös heidän vuorovaikutuksensa työntekijöiden kanssa. (Saastamoinen 2010, 93–94.)

3.2 Osallisuus lastensuojelutyössä

Lasten kohtaaminen ja heidän mielipiteidensä selvittäminen ei ole helppoa. Tähän voi olla useita syitä, kuten sosiaalityön menetelmät ja lapsen edun määrittämisen vaikeudet. (Hotari ym. 2009, 124.)

Thomasin (2002) mukaan lasten osallisuuteen ei luoteta tarpeeksi. Lasten kokemus kuulematta jäämisestä vähentää heidän osallisuuttaan sekä haluaan osallistua. Tällöin lapsen osallistumista toimintaan ei odota kumpikaan, ei lapsi eikä työntekijä. (Thomas 2002, 115–131; Hotari ym. 2009, 124.) Lapsen kuulluksi tulemisen kokemus on siis tärkeää, jotta hän voi todella osallistua ja haluaa sitä myös itse.

Osallisuus on lastensuojelussa läsnä hyvin monitahoisena, ja se näkyy osallisuutena omissa asioissa sekä osallisuutena yhteisössä ja yhteiskunnassa. Osallisuus tulee turvata myös lastensuojelujärjestelmän toimintaprosesseissa, jotta lapsella tai nuorella on mahdollisuus vaikuttaa. Lastensuojelujärjestelmä pyrkii edistämään osallisuutta palauttamalla lapselle turvallisuuden ja huolenpidon tunteen. (Nivala 2010, 25.)

Jokaisella lapsella on oikeus osallisuuteen eli mahdollisuus vaikuttaa ja tulla kuulluksi kaikissa häntä itseään koskevissa asioissa. Lapsella on mahdollisuus ilmaista mielipiteensä ja häntä tuetaan siinä. Tämän lisäksi lapselle tarjotaan myös kokemuksia kuulluksi tulemisesta. Tämän osallisuuden perustaksi katsotaan lapsen oikeuksien sopimuksen artikla 12, jonka mukaan lapsella on oikeus vapaasti il-

maista mielipiteensä kaikissa häntä itseään koskevissa asioissa sekä lapsen mielipide tulee ottaa huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. (Nivala 2010, 18–19.)

Muukkonen (2009, 135) kuvaa osallisuutta lastensuojelutyön asiakasprosesseissa. Hänen mukaansa osallisuus rakentuu kahdessa eri tasossa, asiakasprosessin osien kokonaisuutena sekä yksittäisissä kohtaamisissa. Yhdessä nämä tasot rakentavat jokaiselle nuorelle yksilöllisen osallisuuden. Asiakasprosessiin kuuluu erilaisia tapaamisia, neuvotteluja sekä arviointeja. Asiakasprosessien vaiheista vastaa sosiaaliryöntekijä, joka huolehtii myös lasten ja aikuisten osallisuudesta. Yksilölliset kohtaamiset lapsen kanssa tukevat hänen osallisuuttaan.

3.3 Työntekijöiden rooli osallisuuden tukemisessa

Aikuisten rooli lasten ja nuorten osallisuuden mahdollistamisessa on keskeinen. Mitä enemmän lapset ja nuoret ovat mukana tekemässä päätöksiä, sitä enemmän he ovat myös osallisina toiminnassa. Tikapuumalleissa ei oteta huomioon osallistujien subjektiivisten kokemusten merkitystä, vaan niissä oletetaan osallisuuden lisääntyvän automaattisesti vallan ja vaikutusmahdollisuuksien lisääntyessä. (Hotari ym. 2009, 119.)

Työntekijöiden asennoituminen lasten osallisuuteen ja osallistumiseen myös vaihtelee. Thomas (2002) nimesi neljä erilaista aikuisten lähestymistapaa, jotka ovat kliininen, byrokraattinen, arvosidonnainen ja kyyninen. Kliinisessä lähestymistavassa arvioidaan lasten osallistumista heidän emotionaalisen kapasiteettinsa ja haavoittuvuutensa näkökulmasta. Osallistuminen nähdään riskinä ja lasten hyvinvointia vaarantavana tekijänä, jolloin lapset suljetaan pois päätöksenteosta. (Hotari ym. 2009, 122.)

Byrokraattisessa lähestymistavassa toteutetaan osallistumisen muodolliset vaatimukset organisaation asettamien reunaehtojen mukaisesti. Jos esimerkiksi organisaatio edellyttää lasten mukana olemisen, lapset huomioidaan. Jos lasten huomi-

oiminen taas ei ole mahdollista, lapset sivuutetaan. Arvosidonnaisessa lähestymistavassa lasten osallisuus koetaan erittäin tärkeänä, koska se on lasten oikeus. Tämä lähestymistapa parantaa päätöksenteon laatua, mikä johtaa parempiin lopputuloksiin. Kyynisessä lähestymistavassa lasten osallistuminen nähdään vaarana, koska lasten ajatellaan olevan manipuloivia ja he haluavat vain valtaa ilman vastuuta. Kyynisten aikuisten mielestä lapsilla on jo nyt liikaa vaikutusvaltaa, eivätkä he siksi tarvitse sitä yhtään lisää. (Hotari ym. 2009, 122.)

Osallistuminen lastensuojelussa ei ole tasa-arvoista. Osallisuutta määritellään suhteessa valtaan ja vastuuseen. Työntekijöiden täytyy olla valmiita luopumaan osasta vallastaan, jotta lasten ja nuorten osallisuus toteutuu. Lapsilla ja nuorilla tulee olla mahdollisuus osallistua kaikkeen toimintaan, joka heidän elämäänsä vaikuttaa. Näin todellinen osallisuus vasta toteutuu ja lapsi saa tuottaa sekä vastaanottaa tietoa. (Hotari ym. 2009, 125.)

Jotta nuorten osallisuus toteutuu, tarvitaan työntekijöiltä tekoja, joilla he antavat nuorille mahdollisuuden osallistua sekä päästä osallisiksi. Lastensuojelussa nuori ja työntekijä toimivat yhdessä dialogisesti sekä yhteisen ymmärryksen kautta. Nuorten osallisuudessa täytyy ottaa huomioon nuoren ikä, kulttuuri ja viiteryhmät, kuten kaverisuhteet. Työntekijöiden on mietittävä sopivin keino juuri kyseisen nuoren osallisuuden tukemiseen. Nuorten toiveet osallisuuden määrästä, tavasta ja paikasta vaikuttavat myös osallisuuden toteutumiseen. (Muukkonen 2009, 133–134.)

Hotarin ym. (2009) mukaan työntekijät eivät aina anna lapsille aikaa ja tilaa asioiden kertomiseen, vaan tekevät samaan aikaan muita askareita. Työntekijöiden kiireistä johtuen lapset voivat kokea, ettei heillä ole mahdollisuuksia vaikuttaa omiin asioihinsa. (Hotari ym. 2009, 128–129.) Työntekijöiden työskentelytavat vaikuttavat osallisuuden toteutumiseen. Työntekijät joutuvat muuttamaan omaa tapaansa tehdä työtä silloin, kun he kuuntelevat lasta ja ottavat tämän käsitykset huomioon. Työntekijöiltä tarvitaan halua oppia uusia asioita lapsesta, mikä lisää toiminnassa molempien osapuolten aktiivisuutta ja aloitteellisuutta. Työntekijöiden elämäkokemuksella ja työkokemuksella on suuri merkitys lapsen huomioi-

misessa. Kokemusten myötä työntekijöiden rohkeus kasvaa ja uusia toimintakeinoja on helpompi ottaa käyttöön. (Pekkala 2006, 72.)

3.4 Aikaisempia tutkimuksia osallisuudesta

Aikaisempia tutkimuksia niin osallisuudesta kuin lastensuojelutyöstä löytyi jonkin verran. Osallisuutta on tutkittu monelta eri kannalta, mutta suurin osa tutkimuksista käsitteli lapsen huostaanottotilanteita. Tutustuimme tutkimuksiin, mutta rajasimme pois sijoitusprosessiin ja huostaanottoon liittyvät asiat. Huostaanottoon liittyen on myös tehty paljon aikaisempia opinnäytetöitä.

Tammisen (2008) valmistunut pro gradu -tutkielma käsittelee lapsen toiseutta ja osallisuutta. Tutkimus oli kertomus kuuden nuoren kokemuksista lastensuojelun asiakkaana. Tutkimustehtäväksi oli määritelty lisätä ymmärrystä siitä, millaista lastensuojelun asiakkaana on olla. Nuorten kokemuksista tuli ilmi sekä toiseus että osallisuus. Nuoret saattoivat tuntea ulkopuolisuutta asiakkaana, eivätkä nuoret voineet tästä johtuen käsitellä tunteitaan. Ulkopuolisuus johtui siitä, että asiakkuuden aikana korostettiin vanhempien roolia. Tutkimustulosten mukaan nuorten uskomiseen ja kuulemiseen vaikutti nuorten ikä. Lisäksi nuoret eivät kokeneet saavansa tarpeeksi tukea huolissaan, vaan joutuivat usein ratkaisemaan ne itse.

Pekkala (2006) kuvaa pro gradu -työssään lapsen asemaa lastensuojelun asiakkaana. Tässäkin tutkimuksessa oli keskitytty enemmän lapsen asemaan ja sijaishuollon asiakasprosesseihin. Tutkimuksessa kävi ilmi, että iällä oli merkitystä siihen, miten lapset otettiin huomioon. Pekkalan mukaan lapsilähtöiseen lastensuojeluun oli kuitenkin vielä pitkä matka. Pekkala esitti tutkimuksessaan, että lapsen tulisi olla asiakas sanan varsinaisessa merkityksessä. Lasta pitää kuunnella ja häntä tulee kohdella oman elämänsä subjektina.

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TOTEUTUS

Tässä luvussa kerromme tutkimuksemme tarkoituksesta ja tavoitteesta. Kerromme myös käyttämästämme aineistonkeruumenetelmästä sekä tarkastelemme tutkimuksemme prosessia ja kohderyhmää. Lopuksi kuvaamme vielä hyödyntämäämme aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite

Tutkimuksemme tarkoituksena on kuvata nuorten kokemuksia osallisuudestaan lastensuojelulaitoksissa. Päättökimustehtävänämmme on selvittää lastensuojelulaitoksissa asuvien nuorten kokemuksia osallisuudestaan ja vaikutusmahdollisuuksistaan. Tavoitteenamme on, että työntekijät voivat hyödyntää opinnäytetyötämme omissa lastensuojelulaitoksissaan ja sen avulla kehittää nuorten osallisuutta parempaan suuntaan.

Tutkimustehtävät, joihin opinnäytetyömme tulee vastaamaan, ovat: miten osallisuus koetaan, miten osallisuus tunnetasolla koetaan, miten tiedon saaminen koetaan sekä miten yhteenkuuluvuus koetaan. Kuvaamme työssämme osallisuuden toteutumista neljän teeman avulla. Teemat, joiden mukaan kerromme nuorten kokemuksista, ovat: osallisuuden aste, tunteet, tieto sekä yhteenkuuluvuus.

4.2 Tutkimuksen luonne ja aineistonkeruumenetelmä

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen eli laadullinen. Kvalitatiivisen tutkimuksen avulla pyritään kuvaamaan jotakin tapahtumaa, ymmärtämään jotakin tiettyä toimintaa sekä antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jostakin ilmiöstä. (Eskola & Suoranta 1998, 61.) Päätimme tehdä laadullisen tutkimuksen, koska halusimme kuvata nuorten omia kokemuksia heidän osallisuudestaan. Laadulliseen tutkimuk-

seen kuuluvan teemahaastattelun kautta koimme saavamme syvempää tietoa, kuin esimerkiksi käyttämällä kyselylomaketta aineistonkeruumenetelmänä.

Laadullinen tutkimus on prosessi, jossa tutkijan tulkinnat ja näkökulmat aiheesta kehittyvät tutkimusprosessin edetessä. Tutkija kehittyy myös itse prosessin edetessä, kun oppii ymmärtämään tutkimustoimintaa. Tutkimuksen eri vaiheita ei voi välttämättä jäsentää heti, vaan niitä koskevat ratkaisut muotoutuvat koko ajan tutkimuksen edetessä. Tutkimuskysymys ei ole välttämättä selkeä tutkimusta aloitettaessa, mutta se täsmentyy matkan varrella. Tutkimuksessa tehdään ratkaisuja eri johtoajatusten mukaan ja ne voivat muuttua tutkimuksen edetessä, kun tutkijat saavat lisää käytännön kokemusta. (Kiviniemi 2007, 70–71.)

Laadullisessa tutkimuksessa aineistonkeruumenetelmänä voi toimia haastattelu, havainnointi ja kyselyt. Näitä voidaan käyttää yhdistettynä tai erikseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71.) Laadullisen tutkimuksen avulla ei tehdä yleistyksiä, vaan se on aina tapaustutkimus. Aineisto muodostaa tavalla tai toisella kokonaisuuden käsiteltävästä aiheesta. Laadullisessa tutkimuksessa laatu korvaa määrän. Aineiston koko ei ole keskeistä, vaan aineistosta muodostettavat tulkinnat. Aineiston avulla saadaan syvempi kuva käsiteltävästä aiheesta. (Eskola & Suoranta 1998, 65–67.)

Aineistonkeruumenetelmänä käytimme puolistrukturoitua teemahaastattelua. Haastattelu on vuorovaikutustilanne, jonka tarkoituksena on saada tutkimuksen kannalta merkityksellistä tietoa. Haastattelijan tehtävänä on helpottaa tiedon kulkua ja sen jäsentämistä sekä motivoida haastateltavaa. Jokainen haastateltava on oma yksilönsä, mikä vaatii kysymyksiä esittäessä haastattelijalta joustavuutta. Olennaista haastattelussa on kysymysten esittäminen ja vastausten saaminen. Teemahaastattelurungon avulla varmistetaan keskustelun keskittyminen tutkimuskysymysten kannalta olennaisiin asioihin. Kysymyksissä tulee olla liikkumavaraa, jotta haastattelu voi edetä joustavasti. Kysymykset ovat haastattelun kannalta tärkeitä, koska niiden avulla haastattelijä ohjaa tilannetta. Kysymysten muotoilu ja niiden esittämistapa on myös tärkeää. Haastattelijan täytyy miettiä myös sanava-

lintojaan ja äänenpainojaan tarkasti, koska nämä voivat muuttaa kysymyksen koko merkityksen. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 102–104.)

Teemahaastattelut etenevät ennaltamäärättyjen teemojen mukaisesti, jotta tarvittavat asiat tulevat varmasti käsiteltyä. Teemahaastattelu on avoimuudessaan lähellä syvähaastattelua. Haastateltavien tulkinnat asioista sekä heidän niille antamat merkitykset ovat keskeisiä. Vuorovaikutuksellisen keskustelun myötä näillä tulkinnoina on myös mahdollisuus syventyä. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä, jossa haastatteluissa käsiteltävät teemat ovat kaikille samoja. Teemahaastattelussa ei ole kysymysten tarkkaa muotoa ja järjestystä, mutta haastattelu etenee silti tietyn rungon mukaisesti. Haastattelu ei kuitenkaan saa olla liian strukturoitua. Etukäteen valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehykseen. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48; Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

- Kuulluksi tuleminen - Tukeminen mielipiteiden ilmaisemisessa - Näkemysten huomioonottaminen - Tiedon saaminen - Osallisuus tunnetasolla

KUVIO 4. Teemahaastattelurunko

Haastattelut sisälsivät viisi teema-alueita, joita käsittelimme vuorotellen (KUVIO 4). Teemoja olivat kuulluksi tuleminen, tukeminen mielipiteiden ilmaisemisessa, näkemysten huomioonottaminen, kokemus tiedon saamisesta sekä osallisuus tunnetasolla. Teemojen muodostamisessa on hyödynnetty Shierin (2001) osallisuuden porrasmalleja sekä Thomasin (2002) osallisuuden ulottuvuuksia. Teimme etukäteen haastatteluja helpottavia kysymyksiä (LIITE 1), joiden koimme helpottavan nuorten vastaamista ja teemojen ymmärtämistä. Valmiista teemoista ja kysymyksistä huolimatta annoimme nuorille mahdollisuuden kertoa myös laajemmin muista heidän haluamistaan kokemuksista. Nuorilla oli aikaa ja tilaa pohtia vastauksiin kaikessa rauhassa.

Ensimmäisessä teemassa kysyimme nuorten kuuntelemista. Kysymysten avulla halusimme selvittää, kertoivatko nuoret asioitaan työntekijöille ja kokivatko he tulleet kuulluksi. Nuoret saivat myös mahdollisuuden pohtia, millainen luottamusuhde heillä oli talon työntekijöihin ja millaisista asioista he pystyivät työntekijöille kertomaan. Toisessa teemassa käsitelimme työntekijöiden antamaa tukea nuorille mielipiteiden ilmaisemisessa. Teeman tarkoituksena oli saada käsitys siitä, voivatko nuoret sanoa mielipiteensä talon asioihin ja kuinka työntekijät mahdollistivat mielipiteiden ilmaisemisen. Kolmas teema, eli näkemysten huomioonottaminen, liittyi olennaisesti edelliseen teemaan. Tällä teemalla kartoitimme nuorten kokemuksia siitä, vaikuttivatko heidän mielipiteensä myös käytännön toimintaan, vai jäivät ne vain kertomisen asteelle.

Neljännessä teemassa käsitelimme nuorten kokemuksia tiedon saamisesta heidän elämäänsä liittyvissä asioissa. Teeman tarkoituksena oli selvittää, mistä asioista nuoret saivat tietoa ja keneltä, sekä kokivatko he saaneensa tarpeeksi tietoa. Viimeisessä teemassa käsitelimme tunteita ja yhteenkuuluvuutta. Teemassa kysyimme nuorilta hyvin henkilökohtaisia asioita, kuten kuulumisesta talon ryhmään sekä kaverisuhteista. Teeman avulla halusimme selvittää myös, kuinka nuoret saivat näyttää tunteitaan talossa ja miten työntekijät vastasivat näihin nuorten tunteisiin. Nuoret kertoivat tähän teemaan liittyen kaikista eniten kokemuksistaan.

Haastattelijan tulee miettiä teema-alueiden esittämisjärjestystä tarkasti (Hirsjärvi & Hurme 2000, 104). Mietimme teemojen järjestystä tarkasti, jotta haastattelu eteni selkeästi. Tunneosion jätimme tarkoituksella viimeiseksi, koska se käsiteli nuorten kaikista henkilökohtaisimpia asioita. Haastattelun alussa, ennen itse teemoihin siirtymistä, kysyimme nuorilta muutamia taustakysymyksiä. Taustakysymysten tarkoituksena oli tuoda haastattelutilanteeseen luontevuutta ja orientoida nuoret itse haastatteluun. Taustakysymykset koskivat nuorten ikää, kotikuntaa, kyseisessä lastensuojelulaitoksessa oloaikaa sekä viihtymistä siellä.

Osassa tutkimuksen teemoista oli päällekkäisyyksiä, joten nuori saattoi vastata jo aiemmin vasta myöhemmin esitettävään kysymykseen. Haastatteluun tuli keskittyä huolella ja kuunnella nuorta tarkasti, jotta samaa kysymystä ei esitetty uudestaan.

Vaikka toteutimme monta haastattelua saman päivän aikana, meidän täytyi kohdata aina jokainen nuori uutena haastateltavana ja muistaa, että nuorelle tilanne oli uusi. Jokainen nuori vastasi eri tavalla kysymyksiin ja niitä täytyi tarvittaessa esittää lisää, jotta keskustelua syntyi.

Haastattelussa täytyy huomioida eteneminen sekä haastateltavan että haastattelijan ehdoilla. Haastattelijan tulee valmistautua haastatteluun huolella. Teema-alueiden aiheet on hyvä muistaa ulkoa, koska tämä vähentää turhaa paperien selaamista. Haastateltavalle pitää antaa aikaa ja tilaa vastata kysymyksiin, joten haastatteliija ei saa keskeyttää tai puhua tämän päälle. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 104, 124–125.) Haastatteluissa pyrimme etenemään haastateltavien johdolla, eikä haastateltavia johdateltu heidän vastauksissaan. Tutkimus käsitteli nuorten omia kokemuksia ja ne olivat kaikille henkilökohtaisia, ehkä arkojakin.

Haastattelujen jälkeen pyysimme nuoria kirjoittamaan tarinan ihannelaitoksesta, jossa he viihtyisivät ja haluaisivat asua. Ihannelaitosta tarkastellaan juuri osallisuuden toteutumisen kautta. Nuoret kirjoittivat tarinan tekemiemme apukysymysten avulla. Nuorten kirjoittamista tarinoista muodostimme yhden yhteisen kuvauksen, joka osoittaa mahdollisimman hyvin nuorten toiveita ihannelaitoksesta. Näin sekä todellinen tilanne että nuorten haaveet tulevat opinnäytetyössämme esiin.

4.3 Tutkimusprosessin kuvaus

Kohderyhmänämme oli viisi nuorta kolmesta eri päijäthämäläisestä lastensuojelulaitoksesta. Nuoret olivat iältään 15–19-vuotiaita, joista yksi oli poika ja loput neljä olivat tyttöjä. Kolme haastattelemistamme nuorista asui haastatteluhetkellä lastensuojelulaitoksen itsenäistymispuolella ja kaksi yleisellä nuorten puolella. Kyseisten lastensuojelulaitosten työntekijät valitsivat meille nuoret haastatteluja varten. Meidän toiveenamme oli, että nuoret olisivat yli 15-vuotiaita ja he olisivat asuneet laitoksessa jo jonkin aikaa. Toiveemme otettiin huomioon ja saimme tutkimuksemme kannalta sopivat nuoret.

Lastensuojelulaitosten valinnassa kriteerinä oli niiden sijaitseminen Päijät-Hämeen alueella. Valintaan vaikutti myös lastensuojelulaitosten halukkuus yhteistyöhön kanssamme. Näihin kyseisiin lastensuojelulaitoksiin olimme yhteydessä puhelimitse ja yhteistyöstä kiinnostuneille lähetimme vielä tarkempaa tietoa sähköpostitse (LIITE 2).

Aloitimme opinnäytetyöprosessin ilmoittautumalla siihen toukokuussa 2010. Ohjaavan opettajan saimme elokuussa 2010. Kesän ja syksyn aikana perehdyimme kirjallisuuteen ja työstimme tutkimussuunnitelmaamme. Suunnitelmaseminaarin pidimme 11.11.2010, jonka jälkeen haimme tutkimusluvut haastateltaviltamme nuorilta, heidän huoltajiltaan sekä Lahden kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden virastolta (LIITE 3). Tammikuun 2011 aikana pidimme haastattelut. Haastattelut toteutettiin 18.1.2011, 25.1.2011 sekä 27.1.2011.

Helmi- ja maaliskuun aikana analysoimme aineistomme. Perehdyimme aineistoon huolella, jotta saimme nuorten todelliset kokemukset esiin. Analyysivaiheeseen käytimme suhteessa eniten aikaa. Jatkoimme myös teorian lukemista ja kirjoittamista, jotta pystyimme analyysivaiheessa yhdistämään teoriaa johtopäätöksiin. Julkaisuseminaarin pidimme 20.4.2011.

Ennen haastattelujen toteuttamista teimme tutustumiskäynnit kyseisiin lastensuojelulaitoksiin. Tutustumiskäynneillä kerroimme nuorille tarkemmin tulevasta opinnäytetyöstämme ja haastatteluista. Tällä tavoin varmistimme nuorten vapaaehtoisen osallistumisen haastatteluihin. Toivoimme tutustumiskäyntien vähentävän nuorten jännitystä. Kerroimme nuorille myös, kuinka säilytämme heidän anonymiteettinsä koko tutkimuksen ajan ja annoimme heille täytettäväksi suostumuslomakkeen (LIITE 4), joilla he suostuivat osallistumaan tutkimukseemme. Suostumuslomakkeesta huolimatta nuorilla oli koko ajan kuitenkin mahdollisuus jättäytyä tutkimuksesta pois.

Alaikäisten nuorten huoltajille lähetimme myös lupalaput (LIITE 5) saatekirjeineen (LIITE 6). Lupalaput tuli palauttaa meille, jos vanhemmat antoivat lapselleen luvan osallistua tutkimukseen. Saatekirjeessä painotimme sitä, että tutkimuk-

seemme osallistuminen ei vaikuta millään tavalla nuoren elämään lastensuojelulaitoksessa ennen tai jälkeen meidän tutkimuksemme. Lisäksi kerroimme, että näiden lastensuojelulaitosten työntekijät eivät näe nuorten yksittäisiä vastauksia, vaan vasta lopullisen opinnäytetyömme. Tällöin nuoria ja heidän vastauksiaan ei pystytä enää yhdistämään toisiinsa, eikä nuoria voida tunnistaa lopullisesta opinnäytetyöstämme.

Toteutimme haastattelut mahdollisuuksien mukaan lastensuojelulaitosten ulkopuolella, jotta haastattelupaikka oli neutraali ja nuorten oli helpompi kertoa mieliteitään. Kaikkia haastatteluja ei kuitenkaan ollut mahdollista toteuttaa uudessa ympäristössä. Haastatteluista kolme pidimme Lahden ammattikorkeakoulun Sosiaali- ja terveysalan laitoksessa ja kaksi haastattelua toteutimme kyseisten nuorten lastensuojelulaitoksessa. Varasimme jokaisen nuoren haastattelua varten tunnin aikaa, mutta haastattelun kesto riippui täysin nuoresta. Nuoret saivat itse päättää, mitä asioita he kertoivat tai mitä asioita he jättivät kertomatta. Kaikki haastattelut suoritimme yhdessä siten, että esitimme kysymyksiä vuorotellen teemoittain. Meistä se oli onnistunut valinta, koska koimme nuorelle olevan ahdistavaa, jos toinen meistä olisi pysynyt hiljaa miltei koko haastattelun ajan. Tähän saimme vahvistuksen myös nuorten kanssa samaan ikäryhmään kuuluneelta henkilöltä, jolla testasimme myös haastattelun kysymykset.

Haastatteluista teimme siis rennon vuorovaikutustilanteen. Halusimme olla samalla tasolla nuorten kanssa, jotta heidän oli helppoa kertoa meille henkilökohtaisista asioistaan. Nuoret eivät tuntuneet jännittävän haastatteluja, vaikka me olimme heille uusia ihmisiä. Kumpikaan meistä ei ollut aiemmin tehnyt temahaastattelua ja sen huomasi hyvin ensimmäisestä haastattelusta, jota jännitimme itse. Haastattelujen edetessä kehityimme koko ajan ja lopulta ne alkoivat tuntua luonnollisemmilta.

Työmme tuloksissa olemme kutsuneet kyseisiä lastensuojelulaitoksia taloksi ja lastensuojelulaitosten muita nuoria lapsiksi. Tämä siksi, että halusimme erottaa haastattelemamme nuoret selkeästi muista talon lapsista.

4.4 Aineiston analysointi

Nauhoitimme haastattelut kahdelle eri nauhurille, millä varmistimme tiedon tallentumisen. Haastattelujen jälkeen litteroimme aineiston eli kirjoitimme sen tekstimuotoon sana sanalta. Toinen meistä litteroi kolme haastattelua ja toinen kaksi. Ajallisesti molemmilla oli saman verran litteroitavaa. Litteroitua aineistoa tuli yhteensä 78 sivua ja käytimme siihen aikaa noin 37 tuntia. Taustatiedot jätimme analysoinnista pois jo alussa, koska ne eivät olleet oleellisia tutkimuksen kannalta. Teemat jaoinme analyysin alkuvaiheessa värien mukaan viiteen eri osaan, jotta niitä oli selkeämpää käsitellä. Jokaisella teemalla oli oma värinsä, esimerkiksi kuulluksi tulemisen teema oli vihreä ja näkemysten huomioonottamisen teema oli punainen. Jaoinme teemat vielä kysymysten mukaan omiin väreihinsä.

Aineiston analysoinnissa käytimme aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Aineistolähtöisen analyysin vaiheisiin kuuluu aineiston redusointi eli pelkistäminen, klusterointi eli ryhmittely sekä abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Pelkistämässä haastatteluaineisto kirjoitetaan yksinkertaisempaan muotoon ja siitä karsitaan pois epäoleelliset asiat. Tutkimustehtävät ohjaavat pelkistämistä siten, että aineistosta etsitään tutkimustehtävän kannalta olennaisia ilmaisuja. Aineisto koodataan eli sitä selkeytetään ja tiivistetään. Koodauksessa samaa tarkoittavat asiat yhdistetään samalla koodilla, esimerkiksi käyttämällä samanvärisiä kyniä. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 109.) Me yhdistimme samoihin teemoihin liittyvät asiat samanvärisillä kynillä.

Luimme litteroidun aineiston läpi moneen kertaan, jotta aineisto tuli meille tutuksi. Aineistosta etsimme tutkimustehtävän kannalta olennaiset asiat alleviivaamalla ne. Tämän jälkeen aloitimme pelkistämisen eli nuorten vastaukset muokattiin yksinkertaisempaan muotoon, niiden sisältöä kuitenkin muuttamatta. Pelkistetyt vastaukset jaoinme ensin teemojen mukaan, jonka jälkeen kävimme ne vielä kysymys kysymykseltä läpi. Käytimme aineiston pelkistämässä apuna teemoittelua ja tyypittelyä. Tyypittelyn avulla etsimme aineistosta yleistyksiä, joita vertaamalla etsimme eroavaisuuksia.

Pelkistämisen jälkeen aineisto klusteroidaan eli ryhmitellään. Aineistosta muodostetaan kategoriat, jotka muodostuvat samaa tarkoittavista ilmauksista. Kategorialle annetaan sen sisältöä kuvaava nimi. Tutkijan vastuulla on määrittää, mitkä ilmaukset kuuluvat samaan kategoriaan. Analyysia jatketaan muodostamalla yläkategorioita yhdistämällä toisiinsa samansisältöisiä alakategorioita. Yläkategorioille annetaan myös niiden sisältöä kuvaavat nimet. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 101, 110.)

Tässä vaiheessa ryhmittelimme pelkistetyt ilmaukset alaluokkiin sisällön mukaisesti. Alaluokista muodostimme yhdistävät yläluokat, joiksi ajattelimme ensin viisi teemaa, jotka ohjasivat haastatteluja. Alussa analysoimme aineistoa siis teemojen mukaisesti. Päätimme kuitenkin luopua tästä analysointitavasta, koska aineiston sisältö nousi keskeisemmäksi asiaksi tutkimuksen kannalta. Teemat olivat tärkeitä, mutta liika keskittyminen niihin oli vaaraksi tutkimukselle. Nuorten ääni ja todelliset kokemukset olivat jäämässä teorian ja teemojen käsittelyn varjoon. Muuttamalla analyysitapaamme luokat muodostuivat lopulta kuvion 5 mukaisesti.

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
Kuulluksi tuleminen Kannustaminen mielipiteiden ilmaisemisessa Mielipiteiden huomioonottaminen Osallistuminen päätöksentekoon Valta ja vastuu päätöksenteossa	Osallisuuden taso	OSALLISUUS
Tunteiden näyttäminen Tunteisiin vastaaminen	Tunteet	
Tieto omista asioista Tieto muiden lasten asioista Yleinen tieto	Tieto	
Keskinäiset sosiaaliset suhteet Kuuluminen ryhmään	Yhteenkuuluvuus	

KUVIO 5. Sisällönanalyysin käsitkartta

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Käsittelimme tuloksia neljän eri teeman mukaan, joita olivat osallisuuden taso, tunteet, tieto sekä yhteenkuuluvuus. Näiden teemojen avulla käsittelimme nuorten kokemuksia, joista he meille haastatteluissa kertoivat.

5.1 Osallisuuden aste

Osallisuuden aste- teemaan kuuluvat Shierin osallisuuden portaat, joita ovat kuuluksi tuleminen, kannustaminen mielipiteiden ilmaisemisessa, mielipiteiden huomioonottaminen, osallistuminen päätöksentekoon sekä vallan ja vastuun jakaminen päätöksenteossa. Selvitimme, millä portaiden tasoilla haastattemiemme nuorten osallisuus toteutui.

Tutkimuksessa kysyttiin, kertoivatko nuoret asioistaan työntekijöille ja mistä asioista he kokivat voivansa kertoa. Nuorten kokemuksista kävi ilmi, että he voivat kertoa kaikista asioistaan, jopa vaikeista. Arjen asioista oli kuitenkin helpompi kertoa kuin henkilökohtaisista asioista. Työntekijöiltä haettiin tukea aremmissakin tilanteissa. Asioiden kertomisen vaikeus kävi ilmi muutaman haastateltavan kohdalla. He eivät kokeneet voivansa kertoa mistään asioista työntekijöille. Eräs heistä kuvasi asiaa seuraavanlaisesti:

En mä, en mä uskalla. -- Aluks mä ehkä puhuin jotain, et joo mitä kuuluu tyylillä ja sitte vähän enemmän mun menneisyydestä kerroin ennen.

Asioiden kertominen työntekijöille koettiin vaikeaksi, koska niiden pelättiin leviävän myös muiden korviin. Nuoret eivät voineet luottaa siihen, että heidän kertomansa asiat eivät mene eteenpäin. Työntekijöiden tiedettiin keskustelevan nuorten asioista keskenään ja nuoret ymmärsivät asioiden jakamisen olevan osa aikuisten työtä. Taloon toivottiin silti luottamuksellisempaa ilmapiiriä, jotta asioista voitaisiin keskustella avoimemmin.

Nii siis, tota tietenkii mä ymmärrän, et se on niitten työtä ja niitte pitää kertoa siit toisillee, mut se, et mä vaik nimenomaa sanoin, et siit ei puhuta, nii sit siit mentii puhumaa...

En, en voi, koska mä tiedän, et jos mä sanon, et et kerro tätä asiaa kellekkää muulle, ni mä tiän, et koko talo tietää siit niist aikuisista...

Haastattelemamme nuoret kokivat tulevansa kaikkien työntekijöiden kanssa toimeen, mutta toisille työntekijöille he kertoivat enemmän asioistaan. Osa nuorista mainitsi erityisesti omaohjaajan henkilönä, jonka kanssa on eniten tekemisissä, ja jolle voi kertoa kaikesta. Kaikkien työntekijöiden ei aina koettu kuuntelevan tai yrittävän ymmärtää:

...aina kun mä jotai kerron siit tulee just.. jotai.. jotai niinku tääläst sanariitaa eiku ristiriitaa.

Kysyimme nuorilta, joutuivatko he kertomaan liikaa asioistaan. Nuorten mielestä työntekijät kysyivät liiankin henkilökohtaisista asioista ja heille jouduttiin kertomaan samoja asioita useaan otteeseen. Kysymys oli osalle nuorista vaikea, eivätkä he osanneet määritellä kertomisen astetta. Osa nuorista koki saavansa itse päättää, mistä asioista ja miten paljon he työntekijöille kertoivat.

No en mä tiä, välil ne ohjaajat kyselee vaa, et tuntuu välil, et samoi asioit joutuu kertoa monesti eri ohjaajille...

Tutkimuksessamme kysyimme nuorten mahdollisuuksista vaikuttaa talossa sekä arjen että omiin henkilökohtaisiin asioihinsa. Halusimme selvittää tukivatko työntekijät nuoria mielipiteiden ilmaisemisessa ja miten nuoret tämän tuen kokivat. Kysyimme nuorilta myös, miten heidän näkemyksiään otettiin huomioon ja miten ne vaikuttivat käytännön toimintaan.

Mielipide voitiin sanoa arjen asioihin, kuten ruokalistoihin, kotilomiin sekä kotiintuloaikoihin. Haastattelemamme nuoret voivat olla eri mieltä, mutta eivät välttämättä aina kertoneet siitä työntekijöille. Nuoret kokivat, että työntekijät eivät

pitäneet eri mieltä olemisesta ja siitä voi tulla seuraamuksia. Mielenpiteillä ei koettu olevan merkitystä, jos työntekijät olivat tehneet päätöksen jo etukäteen.

No ei sil ees oo mitään merkitystä, oonks mä niinku eri mieltä asioista ohjaajien kanssa, koska se o yleensä niitten sana, joka on se, joka niinku painaa siinä, et jos mä oon jotai mieltä, ni sillä ei oo yleensä hirveesti merkitystä, mitä mä oon niinku sillee. Jos ne on niinku vakaasti päättäny, et joku asia on näin.

-- ne niinku aattelee et ne on aina oikees ja nuoret on sit niinku vääräs, jos ne on niinku eri mieltä niinku ohjaajien kaa --

Mielipiteen kertomiseen vaikutti kyseessä oleva asia ja nuoren kokemus siitä, kuinka työntekijät ottivat mielipiteen vastaan. Asenteella ja esittämistavalla oli myös vaikutusta siihen, miten eriävä mielipide otettiin vastaan.

No kai se jonku verran, et mä ilmasen asian sillee kunnol, niinku asiallisesti, niin kyl mä sit varmaa paremmin saan mun niinku tahtoni läpi tai jotai.

No siis totta kai mä voin sanoo, mut se, et mite ne hyväksyy sen mun mielipiteen, ni on sit ihan eri asia että... siks mä jätän niiku sanomatta niitä mun mielipiteitä...ja sit vaik mä oisin jyrkäst jotai asiaa vastaa, ni sit mä jätän sen sanomatta, koska siit ei tulis mitää muuta ku sitä huutoo.

Riippuu just, et mist asiasta ja se riippuu, et millä taval mä ilmasen sen, et oonks mä niiku vihanen vai miten että... Mut sit taas välil vaik sanoo iha normaalist, ni sielt tulee niiku tosi sellast rankkaa tekstii niilt tai sillee, että ei ne oikee tykkää, et sit siit ne haluaa hirveest keskustella siit, et minkä takii sä sanoit näin ja miks sä oot niin eri mieltä tästä ja just sitä ei oikee jaksaa.

Haastattelemamme nuoret toivat mielipiteitään esiin lähinnä kertomalla ne suoraan työntekijöille. Mielenpiteitä kerrottiin työntekijöille mielellään kahden kesken ja niiden esittämistä saatettiin valmistella etukäteen.

No jos mä nyt tuon jotai, mä meen vaa suoraa toimiston ovelle ja mä sanon sen. Et mä niinku iha sanon suoraan.

Haastatteluissa haluttiin selvittää, missä asioissa nuorten mielipiteitä kysyttiin ja miten heitä kannustettiin ilmaisemaan niitä. Nuorten mielipiteitä kysyttiin liittyen arjen asioihin, kuten yhteisiin reissuihin, ruokiin sekä tavarahankintoihin. Työntekijät tiedustelivat nuorten mielipiteitä myös heihin itseensä liittyvissä asioissa, kuten hoitoneuvotteluissa ja kotilomissa. Lähes kaikki nuorista kokivat, että heidän mielipiteitään kysyttiin jo tarpeeksi, eivätkä he kaivanneet siihen muutosta. Yksi haastateltavistamme kuitenkin koki, että työntekijät päättivät asioista hänen puolestaan. Hän olisi halunnut kertoa mielipiteensä kaikissa häneen liittyvissä asioissa ja saada täten enemmän valtaa omien asioidensa suunnittelemisessa.

... Ei mult hirveesti kysellä. Mulle vaa tökkästään aika nenän eteen et okei...

... Niinku kaikki mikä koskee mua, ni kyl mä haluisin tietää. Ja niinku ois kiva, et ne juttelis mun kaa niinku enemmän...

Kysyminen ja kehottaminen nousivat tärkeiksi keinoiksi nuorten kannustamisessa. Nuoret kannustivat itse itseään kertomaan mielipiteitään, jos eivät kokeneet saavansa työntekijöiltä tarpeeksi tukea. Työntekijöiden tuki voitiin kokea myös ahdistavaksi. Toisilta talon lapsilta saatiin myös tukea mielipiteiden ilmaisemisessa, jos mielipiteet olivat yhteneviä.

Että, jos niinku, vaikka on joku mielipide jostakin asiasta ja sitten niil [nuorilla] on sama mielipide, oli se sitte negatiivinen tai positiivinen, ni on yleensä sitten, että silloin kannustaa sitä...

Kyllähän ne [työntekijät] on joo, et kerro kerro. Mut ei se oo kauheen kannustamista, se on tosi ahistavaa. Mä kerron sit, ku mult siltä itestä tuntuu.

Nuurilta kysyttiin, tulisiko heitä kannustaa vielä enemmän mielipiteiden ilmaisemisessa. Kannustamisen koettiin olevan jo riittävää, eikä sitä tarvinnut nuorten mielestä lisätä. Työntekijöiltä toivottiin kuitenkin positiivisempaa suhtautumistapaa, jonka myötä nuoret rohkaistuisivat kertomaan enemmän mielipiteitään.

Kussakin lastensuojelulaitoksessa järjestettiin yhteisiä kokouksia nuorille ja työntekijöille. Näissä kokouksissa nuorten mielipiteitä kysyttiin, mutta niiden kertominen ei ollut aina helppoa, koska läsnä oli niin monia ihmisiä. Kokoukset oli järjestetty juuri nuoria varten, jotta he saivat äänensä kuuluviin.

Nuorten vaikutusmahdollisuudet riippuivat kyseessä olevasta asiasta. Nuoret pystyivät vaikuttamaan talossa pieniin arkisiin asioihin, kuten hankintoihin ja yhteisiin retkiin. Henkilökohtaisissa asioissa kotilomiin sekä kotiintuloaikoihin nuorilla oli myös mahdollisuus vaikuttaa. Suuremmissa asioissa, kuten säännöissä ja päätöksenteossa heillä ei ollut mielestään vaikutusvaltaa. Nuoret kokivat, että työntekijät eivät aina ottaneet heidän kertomiaan asioita tosissaan, joten ne eivät voineet vaikuttaa toimintaan.

No en mä nyt usko, et ne vaikuttaa juurikaan niinku siis johonki sääntöihin. Tuskimpa.

Nuoret kokivat, että heidän mielipiteensä tulee kuulluksi, mutta se ei vaikuta käytännön toimintaan. Toimintaa ei siis muutettu nuorten mielipiteiden mukaisesti, mutta he toivoivat saavansa enemmän vaikutusvaltaa. Nuoret toivoivat toimintaa muutettavan enemmän heidän mielipiteidensä mukaisiksi.

Ei sekään oo niin yksoikonen, et se muuttas vaikka, vaikka tota monikin nuori haluis, ku aina ne ei niitten mielipiteet joskus poikkeaa niinku paljonki ohjaajien mielipiteistä.

Nuorilta kysyttiin myös, mikä on heidän tapansa vaikuttaa asioihin. Henkilökohtaisissa asioissa nuoret kertoivat vaikuttavansa yksin, koska silloin sillä oli enemmän valtaa. Arjen asioihin, jotka liittyivät kaikkiin talon lapsiin, heidän oli helpompaa vaikuttaa yhdessä. Koko lasten ryhmän mielipiteen voimalla toimintaan saattoi myös paremmin vaikuttaa.

No, välillä se tuntuu, et jos sanoo yksin, ku en mä tiää, se riippuu asiast, ku jotkutha saattaa ajatella vaan, et menee virran mukana tai jotai mut ku. Kyllä mun monia mielipiteitä kunnioitetaan jonku verran kuitenkin että. Et sillee. Ehkä yksin, se riippuu asiasta.

No varmaa näihin arjen juttuihin, et jos me mentäis niinku porukal, nii kyl se varmaa vähä vaikuttais, mut henkilökohtasii taas sit yksin.

5.2 Osallisuus tunnetasolla

Tunteet -teemassa käsitellään nuorten tunteiden näyttämistä talossa sekä nuorten tunteisiin vastaamista. Arosen (1994) mukaan osallisuus rakentuu aikuis-lapsisuhteissa, joissa saadaan hyväksyntää ja joissa tunteiden näyttäminen on mahdollista. Työntekijöillä on siis suuri rooli nuorten tunteiden näyttämisen mahdollistamisessa.

Tunteiden näyttäminen ei ollut nuorille helppoa ja tästä teemasta saaduissa vastauksissa oli suuria eroja. Valtaosa nuorista koki, että he eivät voineet näyttää aidosti negatiivisia tunteitaan. He eivät myöskään saaneet purkaa niitä haluamallaan tavalla. Työntekijät kehottivat nuoria näyttämään tunteitaan ja olemaan aidosti oma itsensä, mutta siihen ei annettu oikeasti mahdollisuutta.

Nojoo, mut siis sitte aikuiset vetää sen että..että jos on vihanen nii voi mennä omaa huoneeseen sitä tota olemaan vihanen, että ei saa tavallaa purkaa sitä vihaisuutta ja ...mei kehotetaa näyttää meidän tunteet ja että et meidän pitää olla oma itemme, mut se on vähä vaikeeta, ku ei me saada oikeesti ilmasta tai siis sillee näyttää niit tunteit nii paljo, ku me haluttais. Tai jos tekee mieli raivota, nii kyl sitä pitäis saaha raivota mun mielest, et ku eihä se muute helpota ja sit ne sanoo aina, et mee omaa huoneeseen.

Nuorten vastauksista ilmeni, että tunteiden purkaminen johti usein suoraan huoneeseen joutumiseen.

No suuttua mä en voi hirveesti, koska siit joutuu huoneeseen...

Nuorten mielestä työntekijöiden tulisi antaa heille mahdollisuus näyttää tunteitaan aidosti, sekä purkaa myös negatiivisia tunteita. Nuoret kokivat, että työntekijöiden pitäisi kysyä nuorilta asioista, jotka heidän mieltään painavat. Yhtenä toiveena nuoret mainitsivat myös sen, että työntekijät osaisivat ottaa nuorten tunteenpurka-

ukset vastaan, eikä heitä laitettaisi suoraan huoneeseen. Positiivisia tunteita nuorten oli mielestään helpompi näyttää ja he kokivat työntekijöiden ottavan niitä myös paremmin vastaan.

No, kyllä negatiivisia on sillei aika hmm.. sillei ehkä vaikeempi näyttää ku positiivisia, ku sit jos positiivisia on, ni kukaa ei sillei niinku, sehän on ihan niinku normaalia tavallaan, mut jos on niinku negatiivisia, ni pitäis heti selittää miks on sellai filis tai jotai. --

Toisille talon lapsille tunteiden näyttäminen ei ollut helppoa, koska nuoret eivät kokeneet heidän ymmärtävän huolia yhtä hyvin kuin työntekijät. Nuorilta kysyttiin myös, kuinka työntekijät vastasivat heidän tunteisiinsa. Työntekijät lohduttivat nuorta tämän ollessa surullinen ja asioista juteltiin yhdessä. Työntekijät tukivat nuoria heidän huolissaan, mutta kiukuttelua he eivät hyväksyneet. Kaikki nuoret eivät kuitenkaan näyttäneet tunteitaan työntekijöille.

Ne vaa aatteli, et mä oon taas jotenki lapsellinen tai jotai...

5.3 Tiedon saaminen

Nuorten saamista tiedoista heihin itseensä liittyvistä asioista, yleisistä asioista sekä muihin talon lapseen liittyvistä asioista muodostui teemaksi tieto. Selvitimme siis teemassa nuorten kokemuksia tiedon saamisen toteutumisesta. Tiedon saaminen on yksi Thomasin (2002) käyttämistä osallisuuden ulottuvuuksista.

Tietoa saatiin eniten työntekijöiltä, niin arjessa kuin talon yhteisissä kokouksissakin. Osa haastattelemistamme nuorista mainitsi erityisesti yhden työntekijän, jolta he saivat kaikista eniten tietoa. Tämä henkilö saattoi olla nuoren omaohjaaja tai muu työntekijä, johon nuorella oli muodostunut tärkeä ja luottamuksellinen suhde.

Joo no siis omaohjaaja kertoo sit mulle –

Päätöksistä ja sovituista asioista ei kuitenkaan aina kerrottu, vaan ne saattoivat tulla nuorille yllätyksenä.

No, kyllä mulle joskus on tullu yllätyksenä joku asia, mitä tapahtuu niinku. -- Ku joskus tääl on vaan tullu joku uus nuori ja mä oon ollu sillei vähä, mistä toi on tullu tänne -- Ja sit mä oon sillei, et mitä ihmettä, et ei nyt ihan kaikkee sillei kerrota.

Lähes kaikki nuorista kokivat saavansa tarpeeksi tietoa itseensä ja elämäänsä liittyvistä asioista. Tärkeimmät ja oleellisemmat asiat siis kerrottiin heille. Nuorten vastauksista nousi esiin kaksi hyvin erilaista tapaa saada palautetta tekemistään virheistä. Toisessa tilanteessa työntekijät eivät kertoneet nuorelle suoraan, jos hän oli tehnyt heidän mielestään jotain väärin.

... no just tollasii, et jos mä teen jotai väärin niitten mielest, et ne vois sanoo sit ne... suuraa...

Toisessa tilanteessa taas nuori koki saavansa tietoa työntekijöiltä vain, jos oli tehnyt jotain väärin.

Aikuisilt, jos mä oon tehny jotai väärin. Mä oon tosi harvoin saanu positiivista palautetta...

Työntekijät eivät kertoneet nuorille muiden lasten henkilökohtaisista asioista. He saattoivat kertoa yleisiä asioita, kuten missä toinen lapsi oli, mutta jokaisen yksityisyyttä kunnioitettiin. Nuoret eivät edes kaivanneet työntekijöiltä enempää tietoa muiden lasten asioista, vaan toisilta kysyttiin halutessaan itse. Nuoret eivät halunneet omia henkilökohtaisia asioitaan leviteltävän talon sisällä, joten he eivät myöskään kyselleet työntekijöiltä toisten asioista.

Ei, et jos nuoret haluaa kertoa, ni ne kertoo sit ite toisille nuorille, ei ohjaajat kerro niit asioit...

-- Meil on sillee ihan hyvä porukka, et kyl kaikki kertoo just nuoret nää omat juttunsa, et tota välil vähä vakavampiiki juttui jotkut nuoret juttelee keskenää...

Vaikka työntekijöiltä ei haluttu saada tietoa muiden lasten asioista, ilmeni vastauksista kuitenkin yksi nuoria mietityttävä asia. Nuoret halusivat tietää, jos toisella

lapsella oli väkivaltaista taustaa, koska se vaikutti myös heidän asumiseensa talossa.

-- ois kiva tietää, jos nuorella on jotai väkivaltasta taustaa, mutta en oo nyt tavannu sellasii nuorii, jotka ois niinku muhun mitenkää sillee väkivaltasesti suhtautunu niin --

Nuorilta kysyttiin, saivatko he tietoa vai täytyikö heidän osata sitä itse kysyä. Tämä riippui heidän mielestään asiasta ja siitä, kuka työntekijä oli kyseessä. Toiset työntekijät kertoivat kysymättä, kun taas toisilta piti itse kysyä. Työntekijöiden koettiin usein unohtavan kertoa asioista, mutta kysymällä asiat ainakin selvisivät. Avoin vuorovaikutus ja keskustelu työntekijöiden kanssa koettiin tärkeiksi ja niihin toivottiin parannusta.

Kyl ne yleensä kertoo...välil ne saattaa ehkä unohtaa, mut sit jos just kysyy, nii kyl ne sit kertoo.

Nuorten mielestä heitä askarruttavista asioista oli helppo kysyä kaikilta työntekijöiltä. Vastauksissa omaohjaajat nousivat kuitenkin tärkeimmiksi tiedonlähteiksi nuorten omissa henkilökohtaisissa asioissa, koska heillä koettiin olevan niistä eniten tietoa.

5.4 Yhteenkuuluvuuden kokemus

Halusimme selvittää myös nuorten kokemuksia talon keskinäisistä sosiaalisista suhteista sekä yhteenkuuluvuuden tunteesta. Tässä yhteenkuuluvuus-teemassa käsitelimme ryhmään kuulumista ja muiden talon lasten merkitystä haastattelemillemme nuorille.

Nuorilta kysyttiin muun muassa kaverisuhteista talon sisällä sekä ryhmään kuulumisesta. Nuoret kertoivat tulevansa kaikkien kanssa toimeen, mutta eivät välttämättä kutsuneet muita talon lapsia kavereikseen.

-- Et en nyt sanois, et on sulle kavereita, mut ihan niinku hyvin tuun toimeen niinku jokaisen kans.

Toisten talon lasten kanssa he olivat enemmän tekemisissä kuin toisten, johtuen esimerkiksi samanlaisesta elämäntyylistä, ajatuksista ja kiinnostuksen kohteista. Lähes kaikki nuorista kokivat kuuluvansa talon lasten ryhmään. Osa nuorista taas ei kokenut kuuluvansa ryhmään, mutta he eivät myöskään halunneet muutosta tilanteeseen. Näilläkin nuorilla oli kuitenkin ainakin yksi läheisempi henkilö talossa, jonka kanssa he viettivät aikaa. Ryhmään kuuluminen koettiin kuitenkin pääasiassa positiivisena asiana.

No kyl se mun mielest on parempi, ku se, et mä oisin ihan yksin siel...

Toiset talon lapset saattoivat tuntua jopa enemmän sisaruksilta kuin kavereilta.

Mmm... enemmänki ei ne oo kavereita, enemmän ne on, että semmosii siskoja, vaikkei ne oikeesti oo.

Toisissa lastensuojelulaitoksissa nuorille järjestettiin yhteistä toimintaa myös talon ulkopuolella, esimerkiksi peli-iltoja tai yhteisiä retkiä. Nuoret viettivät aikaa muiden lasten kanssa yhdessä talolla, mutta harvemmin talon ulkopuolella.

-- yleensä kaikki on omilla menoilla, et me vietetään jo tarpeeks aikaa tääl toistemme kaa...

Nuorten vastauksista ilmeni siis se, että he eivät välttämättä halunneet viettää aikaa yhdessä enää talon ulkopuolella. Yhteinen ajanvietto rajautui lähinnä talossa vietettyyn aikaan, koska kaikilla nuorilla oli myös talon ulkopuolella omia kavereita, joiden kanssa mieluummin vietettiin vapaa-aikaa. Talon lasten ryhmät jakautuivat pienempiin osiin muun muassa iän ja sukupuolen mukaan. Pienemmissä ryhmissä vietettiin aikaa sekä talon sisällä että ulkopuolella. Vapaa-ajalla ei kuitenkaan tehty mitään yhdessä koko ryhmän kanssa.

Tutkimuksessa selvisi myös, että toisille talon lapsille ei välttämättä haluttu kertoa henkilökohtaisista asioista, koska niiden pelättiin leviävän myös talon ulkopuolelle, yhteisen kaveripiirin keskuuteen.

...Ne kertoo kavereilleen kaikki jutut... että ja sit ne kuulee, saattaa kuulla, ku joskus juttelee aikuisen kaa, ni kuulee ne väkisin kii asioita, mut en mä mee sillee juttelee, koska ne sit juoruu asiat muille...

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Haastattelemamme nuoret olivat kaikki hyvin erilaisia, joten heillä oli monenlaisia kokemuksia asioista. Kaikki nuoret olivat kuitenkin olleet kyseisissä lastensuojelulaitoksissa jo hyvän aikaa, joten he osasivat pohtia osallisuuden toteutumista juuri omalta kannaltaan. Kolme nuorista asui haastattelun toteuttamisen aikana itsenäistymispuolella, millä saattoi olla vaikutusta nuorten kokemuksiin sen hetkestä tilanteesta. Itsenäistymispuolella asuvat nuoret saivat vaikuttaa enemmän omiin asioihinsa, kuten kotiintuloaikoihin.

Saahan tääl. Muun muas niit kotiintulo ja nukkumaanmenoaikoi saa tota myöhemmälle... sellasii pienii juttui...

Puustinen-Korhosen (1994, 5) mukaan lastensuojelussa käytettävässä kielessä ei ole tilaa lapselle ja hänen tunteilleen. Puhuttiin sitten lastensuojeluviranomaisten tekemistä päätöksistä, sijoituksista tai lastensuojelun tarpeesta, puhujina ja kuulijoina ovat aikuiset. Lapsi on kuitenkin aina lastensuojelupäätöksen ja toiminnan keskiössä ja lapselle tulee antaa mahdollisuus kertoa oma totuutensa asioista. Opinnäytetyössämme halusimme keskittyä ainoastaan nuorten kokemuksiin ja tuntemuksiin, jotta nuoret saivat kertoa oman näkökulmansa asioihin.

6.1 Tulosten yhteenvetoa teemojen mukaisesti

Shierin osallisuuden alin porras toteutui enimmäkseen kyseisten nuorten kohdalla. Nuoria kuunneltiin, jos he kertoivat asioistaan. Luottamuspuola työntekijöihin vaikutti osaltaan nuorten halukkuuteen kertoa henkilökohtaisista asioistaan. Shierin porrasmallin mukaisesti nuorten tukeminen mielipiteiden ilmaisemisessa sekä näkemysten huomioonottaminen toteutuivat osaksi. Nuorten vastauksista ilmeni, että heitä tuettiin riittävästi ja he saivat tuoda näkemyksensä esille. Näkemysten huomioonottaminen jäi kuitenkin puolitiehen, koska mielipiteillä oli harvoin vaikutusta käytännön toimintaan. Sama päti myös osallistumisessa päätöksentekoon. Nuoret saivat sanoa mielipiteensä, mutta sitä ei välttämättä otettu huomioon. Heillä oli mahdollisuus vaikuttaa pieniin arkisiin asioihin, mutta suuremmista päätök-

sistä ja säännöistä päättivät yleensä työntekijät. Viimeisen portaan, eli vallan ja vastuun jakaminen nuorten kanssa, toteutuminen ei käynyt ilmi haastattelemiemme nuorten vastauksista.

Lasta täytyy kuunnella aina, vaikka hänen mielipiteensä eroaisi työntekijän näkemyksestä. Lapsen kertoma asia ei ole välttämättä työntekijän mielestä yhtä merkittävä, mutta sille täytyy silti antaa arvoa. Lapset aistivat helposti, jos työntekijä ei ole oikeasti läsnä, eikä kuuntele lasta. Jos lapsi ei koe tullessa kuulluksi, lapsi voi kokea, että häntä ei myöskään arvosteta. (Hotari ym. 2009, 124, 128.) Nuoret kokivat, että heille annettiin mahdollisuus kertoa mielipiteensä, mutta sillä oli harvemmin minkäänlaista käytännön merkitystä. Suurempia talon asioita, kuten sääntöjä ja päätöksiä, ei muutettu nuorten toiveiden mukaan. Enemmän sanavaltaa nuorilla oli omiin henkilökohtaisiin asioihinsa, joista he neuvottelivat omaohjaajansa kanssa. Nuoret toivoivat toimintaa muutettavan enemmän heidän mielipiteidensä mukaan.

Sosiaalityössä on erityisen tärkeää asiakkaan ja työntekijän välinen luottamus. Asiakkaan kanssa käsitellään hyvinkin henkilökohtaisia asioita ja ilman luottamusta se ei välttämättä ole mahdollista. (Heiliö 1994, 93.) Luottamuksen puute voi vaikuttaa nuorten halukkuuteen kertoa asioistaan ja täten vähentää heidän osallisuuttaan. Luottamuksen synnyttyä nuorilla on todellinen mahdollisuus tulla kuulluksi ja osallistua. Luottamukseen sisältyy myös nuoren kunnioittaminen yksilönä. (Hotari ym. 2009, 129.)

Haastattelemiemme nuorten luottamuksessa työntekijöihin oli puutteita. Nuorten oli vaikeaa kertoa asioistaan työntekijöille, koska he eivät voineet luottaa asioiden pysyvän salassa. Nuoret mainitsivat yleensä yhden työntekijän, jolle heidän oli helpointa puhua ja jonka kanssa he olivat eniten tekemisissä. Nuoret luottivat esimerkiksi omaohjaajaan, mutta he tiesivät työntekijöiden kuitenkin käsittelevän yhdessä kaikkien nuorten asioita. Tämä ymmärrettiin osaksi työntekijöiden tekemää työtä, mutta se aiheutti silti nuorille mielipahaa ja vaikeutti nuorten asioiden jakamista. Lastensuojelulaitoksissa monien työntekijöiden määrä oli siis sekä haaste että mahdollisuus. Omien asioiden jakaminen monien työntekijöiden kans-

sa saattoi olla nuorten kannalta epämieluisaa, mutta parhaimmassa tapauksessa heillä oli monia tärkeitä suhteita. Nuoret kokivat kuitenkin voivansa kääntyä työntekijöiden puoleen henkilökohtaisten asioiden ja ongelmien vuoksi. Työntekijöiltä saatiin siis tukea ja apua.

Työntekijät kannustivat nuoria mielipiteiden ilmaisemiseen muun muassa kysymällä niitä. Muilta talon lapsilta nuoret saivat myös tukea, jos he ajoivat yhdessä saman asian toteutumista. Pelkkä kannustaminen ja rohkaiseminen mielipiteiden ilmaisemiseen ei riitä, jos nuoret eivät koe niiden vaikuttavan myös toimintaan. Nuorten oli vaikeaa ilmaista eriäviä mielipiteitään, koska heidän mielestään työntekijät eivät pitäneet eri mieltä olemisesta. Erityisesti yksi vastaus jäi askarruttamaan meitä: nuoren mielestä työntekijät kuvittelivat olevansa usein automaattisesti oikeassa ja päätökset tehtiin nuorten mielipiteistä välittämättä. Työntekijöiden positiivisemmän suhtautumisen kautta nuoretkin varmasti rohkaistuisivat kertomaan mielipiteitään enemmän.

-- ne niinku aattelee, et ne on aina oikees ja nuoret on sit niinku vääräs, jos ne on niinku eri mieltä niinku ohjaajien kaa. Joskus, mut ei kaikki eikä aina –

Kaikissa lastensuojelulaitoksissa pidettiin yhteisiä kokouksia, joissa keskusteltiin talon yleisistä asioista. Kokousten tarkoituksena oli sekä nuorten että työntekijöiden mielipiteiden jakaminen. Nuoret kokivat kuitenkin kokousten usein muuttuneen tiedostustilaisuudeksi, joissa työntekijät lähinnä kertoivat tekemistään päätöksistä. Tällöin nuorten todellinen osallistuminen kokouksissa ei toteutunut.

Nuorilla oli hyvin erilaisia kokemuksia tunteiden näyttämisestä ja niihin vastaamisesta. Toiset nuorista kokivat voivansa näyttää kaikki tunteensa, toisten mielestä vain positiivisten tunteiden näyttäminen oli mahdollista. Negatiivisten tunteiden näyttäminen oli nuorille kaikista vaikeinta, eikä heillä ollut siihen riittäviä keinoja. Omien tuntemusten selittäminen monelle työntekijälle oli nuorten mielestä hankalaa. Nuoret pitivät tärkeänä sitä, että heillä olisi mahdollisuus näyttää avoimesti tunteitaan. Nuoret kertoivat työntekijöiden negatiivisella suhtautumisella olevan vaikutusta nuorten tunteiden näyttämiseen. Jos työntekijät eivät osanneet suhtau-

tua nuorten tunteisiin heidän toivomallaan tavalla, nuoret jättivät mieluummin tunteensa kokonaan näyttämättä.

Työntekijöiden kanssa tapahtuva vuorovaikutus on tärkeää lasten osallistamisessa. Tällöin sekä lapset että työntekijät voivat miettiä, mitä he haluavat vuorovaikutus-tilanteelta ja mitä he itse siihen tilanteeseen tuovat. Sekä työntekijä että lapsi osallistavat toisiaan. Työntekijän tulee miettiä, kuinka hän kohtaa lapsen ja kuinka luo suhteesta tasavertaisen. Lapsi täytyy nähdä ainutlaatuisena yksilönä, ottaen huomioon hänen lähtökohtansa. (Hotari ym. 2009, 123–124.) Aikuisilla on oltava kykyä ymmärtää lapsen huolia (Gretschel & Kiilakoski 2007, 23).

Nuoret kertoivat, että työntekijät eivät osanneet ottaa nuorten tunteita aina vastaan, vaikka kehottivatkin nuoria näyttämään aidot tunteensa. Nuoret toivoivat työntekijöiltä uutta suhtautumistapaa, jotta nuoret uskaltaisivat näyttää tunteitaan paremmin. Nuorten mielestä heidän tunteitaan ei välttämättä otettu tosissaan, vaan heitä saatettiin nimittää lapsellisiksi kiukuttelijoiksi. Nuoria lohdutettiin kuitenkin, jos heillä oli huolia ja heidän kanssaan keskusteltiin niistä. Nuorista vaikeinta oli siis juuri negatiivisten tunteiden julki tuominen, eivätkä kaikki nuoret niitä siksi näytäneetkään. Nuoret painottivat sitä, että kaikki tunteet pitäisi saada näyttää, esimerkiksi raivoamalla ja huutamalla, jotta niitä ei tarvitse padota itseensä.

No en mä oikee tiää siis..ne vois...no ihan sama vaikka ne huutais sitte takasin, mutta se just, et saisi niiku purkaa sitä oloo...

Nuorten kokemusten mukaisesti tiedon saanti toteutui pääosin hyvin. Nuoret saivat tietoa sekä omista että talon yleisistä asioista. Työntekijät saattoivat unohtaa kertoa nuorille asioista, mutta enimmäkseen nuoret olivat tietoisia asioista. Toiset nuoret kokivat tarvitsevansa enemmän tietoa kuin toiset. Nuoret pitivät hyvänä asiana sitä, että työntekijät olivat vetäneet selvän rajan talon lasten asioiden jakamisessa.

Nuorten mukaan työntekijät eivät kertoneet muiden talon lasten asioista heille. Yleisistä asioista kerrottiin, mutta toisten henkilökohtaisiin asioihin ei puututtu.

Tämä lisäsi nuorten luottamusta työntekijöihin, koska he tiesivät myös omien asioidensa pysyvän muilta lapsilta salassa. Jos toisista lapsista haluttiin tietää jotain, nuoret kysyivät itse heiltä. Tämä voi lisätä myös talon lasten välistä yhteenkuuluvuutta, koska he voivat keskustella asioistaan yhdessä, ilman aikuisten väliin tulemistä.

Yksi osallistumisen edellytys on tieto, joka on lastensuojelulaissa huomioitu lapsen oikeutena tietää omista lastensuojeluasioistaan (Aronen 1994, 29). Nuoret pitävät tärkeinä muun muassa sitä, että heidät otetaan huomioon päätöksenteossa, heidän sallitaan olla eri mieltä ja heillä on läsnä tärkeitä ihmisiä (Knorth, Van den Bergh & Verheij 2003, 7). Lähes kaikki haastattemistamme nuorista kokivat saaneensa tarpeeksi tietoa sekä yleisistä että heihin henkilökohtaisesti liittyvistä asioista. Kaikista asioista ei nuorille kuitenkaan suoraan kerrottu, vaan ne tulivat heille yllätyksinä. Tietoa saatiin eniten yhdeltä työntekijältä, kuten omaohjaajalta. Omaohjaajalla koettiin olevan eniten tietoa juuri kyseisen nuoren asioista.

On tilanteita, joissa nuorten osallisuus ja kuulluksi tuleminen ohitetaan. Lastensuojelulaitoksissa näitä syitä ovat esimerkiksi kiire, aikuisten vallankäyttö, nuorten osallisuuden väheksyminen sekä kuulemisen ymmärtäminen vain lakisääteisenä. (Hotari ym. 2009, 128.) Haastattemamme nuoret mainitsivat työntekijöiden usein unohtavan kertoa asioita. Nuoret eivät kuitenkaan pitäneet tätä kovinkaan pahana asiana, vaan pikemminkin inhimillisenä. Nuoret osasivat kysyä itse heitä askarruttavista asioista ja täten varmistivat saavansa tarpeeksi tietoa.

Nuorilla oli monenlaisia kokemuksia talon sosiaalisista suhteista. Toiset nuoret eivät tunteneet kuuluvansa talon lasten ryhmään, mutta he olivat tyytyväisiä tilanteeseen. Kyseiset nuoret eivät halunneet viettää aikaa lasten kanssa edes talon sisällä. Toisille nuorista talon kaverisuhteet olivat merkittäviä ja he halusivat viettää aikaa yhdessä myös vapaa-ajalla.

Yhteisö-käsitteellä on monia merkityksiä. Yleisesti yhteisö voi tarkoittaa mitä tahansa ryhmää, kun sen jäsenillä vain on jotain yhteistä. Yksi yhteisön keskeisistä piirteistä on yhteisyyden kokemus. Yhdistävä asia luo tärkeän yhteenkuuluvuuden

tunteen. Vuorovaikutus ja toiminta lisäävät yhteenkuuluvuuden tunnetta. Yhteisön olemassaolo sekä muiden jäsenten merkitys yksilölle vaikuttavat siihen, miten tärkeää yhteisön toiminta yksilölle on. Yhteisöllisyyteen liittyvä oleellisena osana osallisuus. Yksilö pyrkii vuorovaikutukseen ja yhteistoimintaan, jos toiset jäsenet ja toiminta ovat hänelle tärkeitä. (Jauhiainen & Eskola 1994, 43, 46–47.)

Nuorten tulee olla osallisia yhteisiin asioihin, jotta he voivat tuntea kuuluvansa ryhmään. Nuoret vaikuttivat yhteisiin asioihin ryhmänä, koska sillä saattoi olla suurempi vaikutus käytännön toimintaan. Keskinäisistä sosiaalisista suhteista sekä ryhmään kuulumisesta kysyttäessä nuorten vastauksissa näkyi monia eroja. Nuoret kokivat tulevansa kaikkien talon lasten kanssa toimeen, mutta toisten kanssa ei välttämättä haluttu viettää aikaa talon ulkopuolella. Yhteinen aika rajoittui siis pitkälti talossa vietettyyn aikaan, koska talon ulkopuolella odottivat muut kaverit.

Valtaosa nuorista koki kuuluvansa talon lasten ryhmään ja se oli heidän mielestään hyvä asia. Osa nuorista ei tuntenut yhteenkuuluvuutta, mutta he jättäytyivät tietoisesti ryhmän ulkopuolelle. Huomasimme jo pelkän yhdessä asumisen tuoneen nuorille jonkinasteista yhteenkuuluvuuden tunnetta. Osalle talon toiset lapset olivat kavereita, osalle he tuntuivat jopa sisaruksilta. Mielenkiintoista oli se, että vaikka toiset lapset tuntuivatkin sisaruksilta, ei heidän kanssaan oltu kuitenkaan kovin paljon tekemisissä. Nuorten kokemusten mukaan talon kaverisuhteet muodostuivat esimerkiksi yhteisten kiinnostuksen kohteiden ja sen hetkisen elämäntilanteen mukaan. Talon sisällä oli muodostunut myös pienempiä ryhmiä, joissa saatettiin viettää myös vapaa-aikaa. Jokaisella nuorella tuntui olevan talossa ainakin yksi läheinen henkilö, jonka kanssa hän vietti aikaa.

Nuoret miettivät tarkkaan, mitä henkilökohtaisia asioita he jakoivat talon toisten lasten kanssa. Kaikki nuorista eivät puhuneet muille talon lapsille henkilökohtaisista asioistaan. Muiden lasten ei koettu ymmärtävän ja tukevan ja asioiden pelättiin leviävän talon ulkopuolelle. Tämä ei kuitenkaan koskenut kaikkia nuoria, vaan suurimmalla osalla oli läheisiä kaverisuhteita talon sisällä ja asioita jaettiin lasten kesken.

-- meil on sillee ihan hyvä porukka et kyl kaikki kertoo just nuoret nää omat juttunsa, et tota välil vähä vakavampiikki juttui jotkuu nuoret juttelee keskenää...

6.2 Kuvaus nuorten ihannelaitoksesta

Opinnäytetyössämme halusimme tuoda esiin myös nuorten toiveita osallisuuden toteutumisesta. Pyysimme heitä kirjoittamaan apukysymysten avulla tarinan ihannelaitoksesta, jossa heidän osallisuutensa ja vaikutusmahdollisuutensa toteutuivat parhaalla mahdollisella tavalla. Toisille nuorille tarinan kirjoittaminen tuotti vaikeuksia, kun taas toisille se oli helpompaa. Tähän vaikutti se, kuinka paljon nuorilla oli kehittämisideoita osallisuuteensa liittyen. Nuorten toiveet osallisuudesta olivat hyvin samanlaisia, joten jokaisessa tarinassa käsiteltiin miltei samoja asioita. Esimerkiksi tunteiden näyttäminen ja nuorten kuuleminen nousivat keskeisiksi kaikissa tarinoissa. Seuraavana on kuvaus nuorten ihannelaitoksesta, joka on koottu kaikkien nuorten kirjoittamista tarinoista.

Ihannelaitoksessa ohjaajat kuuntelevat nuorten mielipiteitä, he myös muistavat olevansa itsekin ihmisiä, ja että he voivat olla myös väärässä. Laitoksessa voisi olla kerran kuussa tai viikossa omaohjaajan kanssa keskustelutuokio, jossa voisi jutella asioista ja kuulumisista. Kun välillä ei ole oikeasti aikaa muuten, että se aikuinen kuuntelisi sen hetken, mitä nuorella on sanottavaa ja tunteista voisi kertoa, esim. miksi on ollut vihainen. Täällä laitoksessa on kiva puhua aikuisille kaikesta ja ne ei suutu vaikka huutaisin niille. Ja tukea saisi aikuisilta mihin tahansa asiaan vaan! Jokaisella nuorella pitäisi/saisi olla oma tapa näyttää tunteensa. Nuoren pitäisi saada näyttää myös negatiivisia tunteita, kuten kiukkua, pettymystä ja surua. Tunteiden näyttäminen on aikuisten mielestä hyvä juttu. Ohjaajat voisivat kysyä nuorelta mikä on vialla jos nuori on vihainen ja/tai surullinen. Nuorilla olisi joku tietty (kokous/palaveri), jossa he saavat tietää arjen asioista ja henkilökohtaiset asiat tulisi saada heti juteltua omaohjaajan kanssa. Nuorille kerrottaisiin omista asioistaan ja siitäkin, että mitä esim. rapsaan kirjoitettiin. Yhteenkuuluvuuden tunnetta voisi lisätä sillä, että kaikkien nuorten mielipiteitä yritettäisiin

kuunnella. Jokaisen nuoren pitää saada kuulua ryhmään ja ei saisi syrjiä tai mitn muuta.

Nuorten tarinoista kävi ilmi samoja asioita, joita haastatteluissakin esiintyi. Työntekijöiden toivottiin keskustelevan enemmän nuorten kanssa, jotta nuorten olisi helpompi kertoa asioistaan. Kuten tuloksissakin ilmeni, tunteiden näyttäminen ei ollut talossa aina mahdollista. Tämä nousi myös tarinoista oleellisesti esiin ja siihen kaivattiin muutosta. Erityisesti negatiivisten tunteiden näyttäminen onnistuu ihannelaitoksessa. Nuoret toivoivat myös työntekijöillä olevan aikaa kuunnella heitä, esimerkiksi viikoittaisen keskustelutuokion muodossa, jos talon arjessa ei ole aikaa pysähtyä kuuntelemaan. Ihannelaitoksessa kaikkien nuorten mielipiteitä kuunneltaisiin ja kysyttäisiin, koska kaikki eivät uskalla tuoda niitä ilman tukea esiin.

7 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Luotettavuutta tulee arvioida kaikessa tutkimustoiminnassa. Tässä kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei voida käyttää perinteisiä reliiäbeliuden ja validiuden määrittämistapoja, mutta tutkimuksen luotettavuutta tulee silti arvioida.

Tutkimuksen tehtävänä on paljastaa tutkittavan käsityksiä, mutta tutkija vaikuttaa kuitenkin saatavaan tietoon. Tutkija käyttää omaa käsitteistöään ja sovittaa niihin tutkittavan käsityksiä. Tutkijan tulee dokumentoida, miten hän on luokittanut ja kuvannut tutkittavien maailmaa. Kvalitatiivista aineistoa analysoitaessa päästään kuitenkin lähelle reliiäbeliuden käsitettä aineiston laadun alueella. Reliäbelius koskee silloin tutkijan toimintaa ja sitä, kuinka luotettavaa tutkijan analyysi materiaalista on. Esimerkiksi, onko haastattelut litteroitu oikein ja onko koko aineisto otettu huomioon. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 188–189.)

Validiuden muodoista kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään rakennevalidiutta. Rakennevalidiuden mukaisesti tutkijan tulee dokumentoida tapaa, jolla hän on päätenyt kuvaamaan ja luokittamaan tutkittavien kokemuksia. Tutkijan työssä esittämät tulkinat ja menettelytavat on perusteltava tarkasti. Suorilla lainauksilla lisätään myös tutkimuksen luotettavuutta. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 189; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 233.) Meidän tuli miettiä, miten tutkijoina tulkitimme haastatteluja ja nuorten kokemuksia.

Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, kun aineisto analysoidaan huolellisesti sisälönanalyysin eri vaiheiden mukaan. Analyysin vaiheiden dokumentointi työssä lisää myös luotettavuutta. Luokittelu on keskeinen osa analyysia. Luokittelu luo pohjan, jonka avulla haastatteluaineistoa voidaan tulkita ja yksinkertaistaa. Se on välttämätöntä aineiston vertailun ja tyypittelyn kannalta. Luokittelu lisää myös tutkimuksen luotettavuutta. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 147.) Käytimme aineiston analyysiin paljon aikaa ja teimme sen huolella. Työssämme avasimme myös sisälönanalyysin eri vaiheet, joiden mukaan teimme analyysin.

Luotettavuutta laadullisessa tutkimuksessa lisää tutkijan tarkka kuvaus tutkimuksen toteuttamisesta. Tarkkuus koskee tutkimuksen jokaista vaihetta ja ne tulisi kertoa totuudenmukaisesti ja selkeästi. Esimerkiksi haastatteluista täytyy kertoa niihin liittyneet häiriötekijät, käytetty aika sekä oma itsearviointi tilanteesta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 232.) Haastattelut onnistuivat mielestämme kokonaisuudessaan hyvin, vaikka niihin liittyi silti muutamia häiriötekijöitä.

Tutkimuksen kannalta on tärkeää valita oikea aineistonkeruumenetelmä. Me valitsimme teemahaastattelun, jonka avulla saimme kattavan aineiston. Nuoret kertoivat meille monipuolisesti asioistaan, jonka myötä saimme laajan aineiston. Saimme kaikkiin kysymyksiin vastauksia, vaikka jokainen nuori ei vastannutkaan jokoiseen kysymykseen. Toiset teemat ja kysymykset osoittautuivat nuorille helpommiksi, mikä näkyi vastausten annissa. Tutkimuksen luotettavuus pyrittiin mahdollistamaan haastattelujen nauhoittamisella ja litteroimalla ne sananmukaisesti tekstimuotoon. Näin kaikki nuorten kertomat asiat saatiin muistiin.

Olisimme halunneet toteuttaa haastattelut lastensuojelulaitosten ulkopuolella, neutraalissa ympäristössä, jotta nuoren oli mahdollista kertoa asioistaan totuudenmukaisesti. Tämä kuitenkin toteutui vain osassa haastatteluista. Haastattelujen pitäminen lastensuojelulaitoksessa oli vaikeampaa, koska paikalla oli myös muita talon lapsia ja siten myös taustahälyä. Meille oli kyllä varattu erillinen tila, mutta nauhurit poimivat kaikki ylimääräiset äänet ja litterointi oli siten vaikeampaa. Nuoret tiesivät, ettei työssä tulla mainitsemaan nimiä tai paikkoja, eikä heidän kertomiaan asioita voida käyttää heitä vastaan.

Haastattelutilanteen luotettavuutta lisäsi osaltaan se, että mahdollistimme rennon ilmapiirin ja tasavertaisen suhteen nuorten kanssa. Haastattelu pyrittiin pitämään keskustelevana vuorovaikutustilanteena. Nuoret osallistuivat haastatteluun vapaaehtoisesti, eikä heitä oltu velvoitettu siihen millään tavalla. Meistä tuntui, että nuoret halusivat oikeasti kertoa kokemuksistaan ja kertoivatkin meille rehellisen mielipiteensä asioihin.

Aineiston keruun laadukkuutta lisätään tekemällä hyvä haastattelurunko, jossa on ennaltamäärätyt teemat. Tarvittavia lisäkysymyksiä, joilla voidaan syventää teemoja, tulee myös miettiä etukäteen. Laatuun vaikuttaa haastatteluvaiheen aikana myös tekninen välineistö ja niiden toimivuus. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 184.) Opinnäytetyömme luotettavuutta lisäsi etukäteen tekemämme teemahaastattelurunko, jonka avulla saimme vastaukset tutkimustehtäväämme liittyviin asioihin. Itse haastatteluissa puolistrukturoitu teemahaastattelurunko vastasi tarkoitusta, mutta aineiston analyysissä se osoittautui vaikeasti hyödynnettäväksi. Haastattelun teemojen mukaan analysoiminen ei myöskään tuonut kaikkia nuorten kertomia kokemuksia esille. Meillä oli haastatteluja varten valmiita kysymyksiä, joita syvensimme vielä tarvittaessa lisäkysymysten avulla. Varmistimme aineiston tallentumisen kahden nauhurin avulla, jotta saimme kaiken tiedon varmasti talteen.

Haastattelut on syytä litteroida nopeasti haastattelujen jälkeen, jotta ne ovat vielä tuoreessa muistissa. Kaikki haastattelut pitää litteroida samojen periaatteiden mukaisesti, jotta niiden laatu on luotettava. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 185.) Litteroimme haastattelut sana sanalta, jolla varmistimme kaiken tiedon talteen saamisen. Haastattelut litteroimme yhdessä sovitulla tavalla, jossa jokainen nuoren sanoma sana kirjattiin hänen ilmaisemallaan tavalla. Litteroimme molemmat kestoltaan yhtä paljon aineistoa, vaikka toinen litteroikin kaksi ja toinen kolme nauhoitusta. Tämän jälkeen tarkistimme vielä toistemme litteroimat haastattelut ja luimme ne useaan kertaan läpi.

Olemme pyrkineet hyödyntämään ensisijaisesti alkuperäisiä lähteitä. Osallisuudesta löytyi paljon teoriaa, mutta vaikeutena oli se, että jokaisessa teoksessa käsiteltiin osallisuutta lähinnä kahden aikaisemman teorian valossa. Shierin ja Thomasin teorioiden merkitys on ollut nähtävissä aikaisemmassa kirjallisuudessa, johon olemme tutustuneet. Osallisuuden käsitteeseen perehdyimme monen eri lähteen kautta.

Hyvä eettinen tutkimus noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. Esimerkkinä tästä on, että tutkimus on suunniteltu, toteutettu ja raportoitu yksityiskohtaisesti. Tutkijan tulee käyttää eettisesti kestäviä sekä kriteerien mukaisia tiedonhankinta-, tut-

kimus- sekä arviointimenetelmiä. Tutkimusaiheen valinta on sinällään yksi eettinen periaate. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 23–24.)

Nuorten omat kokemukset olivat tutkimuksemme lähtökohtana ja sen pidimme mielessämme koko tutkimuksen ajan. Toimme opinnäytetyössämme nuorten aidot kokemukset esiin ja jokaisen nuoren kokemukset olivat yhtä arvokkaita tutkimuksemme kannalta. Meille oli tärkeää, että nuoret tiesivät meidän olevan ulkopuolisia, emmekä kertoisi heidän asioistaan lastensuojelulaitosten työntekijöille. Tämän uskoimme lisäävän tutkimuksemme luotettavuutta.

Tutkimusetiikan yksi tärkeä peruste on, että tutkittaville luvataan heidän anonymiteettinsä säilyminen. Tutkimuksen kannalta tällä on todettu olevan selkeitä etuja. Anonyymiys lisää tutkimuksen objektiivisuutta. Tällöin tutkijan on helpompi käsitellä arkojakin asioita, koska hänen ei tarvitse pelätä aiheuttavansa haittaa tutkittaville. Henkilöllisyyden salaaminen kannustaa ihmisiä puhumaan suoraan ja rehellisesti kokemuksistaan ja mahdollistaa olennaisten tietojen saamisen. Anonymiteetin avulla suojataan myös haastattelussa esille tulleita henkilöitä, jotka eivät suoranaisesti liity itse tutkimukseen. Henkilöllisyyden salaaminen on tutkijan päämäärä, johon hän pyrkii, mutta hän ei voi taata sen onnistumista. (Mäkinen 2006, 114–115.)

Tutkijan tulee kertoa tutkittaville rehellisesti kuinka tutkimuksen luottamuksellisuus taataan. Tutkittaville täytyy myös kertoa miten henkilöllisyyden salaaminen tapahtuu käytännössä ja ketkä saavat lukea heidän tietojaan. Tutkittavilta tarvitaan osallistumisestaan suostumus, jota ennen heille pitää informoida tutkimuksen yksityiskohdista. Osallistumisen tulee olla vapaaehtoista ja tutkittavan tulee ymmärtää kaikki, mitä hänelle kerrotaan tulevasta tutkimuksesta. (Mäkinen 2006, 116; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 25.) Haastateltavien tulee voida luottaa tutkijan sanaan siitä, että aineisto on vain häntä ja kyseessä olevaa tutkimusta varten (Kuula 2006, 89).

Tutkimuksen luotettavuutta lisäsivät myös tarvittavat tutkimusluvut sekä suostumuslomakkeet niin nuorille kuin heidän vanhemmilleenkin. Kyseessä ei ollut ar-

viointitutkimus, vaan nuoren omat kokemukset olivat tutkimuksemme ydin. Nuoret määrittivät itse, mitä kertoivat ja tiedon otimme sellaisenaan vastaan. Luotettavuutta lisäsi myös se, että emme tunteneet haastateltavia aiemmin. Tutkimuksessa on otettu huomioon vain heidän itse kertomansa asiat.

Säilytimme nuorten anonymiteetin sillä, että emme maininneet nuorten tai lastensuojelulaitosten nimiä, minkä myös kerroimme etukäteen nuorille. Tämän koimme auttavan nuoria kertomaan meille myös henkilökohtaisempia asioita. Tutkimuksen jälkeen aineisto hävitettiin, mikä lisäsi myös osaltaan luotettavuutta. Nuorilta pyysimme kirjallisen suostumuksen tutkimukseemme osallistumisesta, mutta heillä oli silti koko tutkimuksen ajan mahdollisuus jättäytyä siitä pois.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön aiheen miettiminen lähti molempien kiinnostuksesta nuorten kanssa tehtävää työtä kohtaan. Heti alusta lähtien meille oli selvää, että teemme laadullisen tutkimuksen ja keräämme aineiston haastattelemalla nuoria. Meillä molemmilla on tarkoituksena sijoittua lastensuojelun kentälle, joten halusimme selvittää nuorten kokemuksia juuri lastensuojelulaitoksista.

Tutkimustehtävänäimme oli selvittää nuorten kokemuksia osallisuudestaan ja vaikutusmahdollisuuksistaan. Mielestämme onnistuimme tuomaan työssämme nuorten äänet kuuluviin. Kävimme läpi kaikki nuorten vastaukset, mutta rajaamisen takia vain nuorten eniten esiin nostamat asiat ilmenevät työssämme.

Tavoitteenamme oli valmiin opinnäytetyön hyödynnettävyys lastensuojelulaitoksissa. Uskomme yhteistyökumppaneidemme voivan hyödyntää opinnäytetyötä kehittäessään nuorten osallisuutta vielä parempaan suuntaan. Tarkoituksena ei ole, että kaikki nuorten toiveet tulisi täyttää, vaan ottaa nuorten mielipiteet huomioon ja antaa heille mahdollisuus tuoda niitä julki. Toisena tavoitteenamme oli myös oma ammatillinen kehittymisemme sekä uusien toimintatapojen saaminen. Opinnäytetyön kautta koimme saaneemme uusia toimintamalleja nuorten kanssa työskentelyä varten.

Osallisuuteen kuuluu se, että nuorella on mahdollisuus kertoa mielipiteensä. Tutkimus vahvisti käsitystämme siitä, että tämä on tärkeä tekijä osallisuudessa. Meidän mielestämme on tärkeää, että nuoret saavat sanoa myös eriävän mielipiteensä ja että mielipiteen ilmaisemiseen suhtaudutaan myönteisesti työntekijöiden taholta.

Nuoren osallisuuteen vaikuttavat monet tekijät, kuten nuoren ikä, kaverisuhteet ja persoona. Jokaiselle nuorelle tulisi taata sopiva tapa osallistua ja vaikuttaa. Haastatteluista huomasimme, että toiset nuorista olivat hiljaisempia, eivätkä välttämättä uskaltaneet tuoda mielipiteitään esiin talon arjessa. Toiset nuorista kertoivat, että heistä oli helppoa tuoda mielipiteitään esiin, kun taas toisille se oli vaikeam-

paa. Niin toiset talon lapset kuin työntekijätkin voivat omalla suhtautumisellaan helpottaa nuorten kynnystä osallistumiseen.

Osallisuuden toteutumiseen vaikuttaa myös osallistuvan nuoren oma kokemus siitä, miten hän saa osallistua ja vaikuttaa omiin henkilökohtaisiin asioihinsa sekä talon yhteisiin asioihin. Jos mielipiteen sai kertoa, mutta sillä ei ollut käytännön vaikutusta, se vähensi myös nuorten mielenkiintoa osallistumiseen. Nuorilla oli kokemuksia siitä, että työntekijät päättivät asioista etukäteen ja vasta tämän jälkeen kysyivät nuorten mielipiteitä tai pikemminkin ilmoittivat vain päätöksestään. Tämä osaltaan lisäsi myös nuorten haluttomuutta osallistumiseen.

Shierin (2001) osallisuuden porrasmalli ja Thomasin (2002) osallisuuden ulottuvuudet osoittautuivat tärkeiksi ja hyödyllisiksi osallisuuden tutkimisessa. Porrasmallin teemat kuvaavat hyvin osallisuutta, joka kasvaa porrasta portaalta. Tutkimuksemme tuloksissa ilmeni samoja asioita kuin porrasmallissa. Nuorten vastauksista kävi ilmi se, että alemman portaatan toteutumatta jääminen vaikeuttaa myös pääsyä ylemmille portaille. Kaikki portaiden kriteerit eivät nuorilla toteutuneet, mutta miltei jokaisella portaalla nuori sai edes jollain tavalla osallistua. Osallisuuden porrasmalli oli meille hyödyllinen, koska osasimme sen avulla keskittyä tärkeisiin osallisuuden tekijöihin. Osallisuus on hyvin laaja käsite, joten porrasmalli auttoi meitä rajaamaan osallisuuden käsitettä. Haastatteluissa saimme myös nuoret pohtimaan osallisuutta Shierin ja Thomasin mallien mukaisesti.

Ilman näitä osallisuuden teorioita emme olisi osanneet keskittyä osallisuuden kannalta keskeisiin teemoihin, kuten nuorten kuulemiseen ja tukemiseen mielipiteiden ilmaisemisessa. Tutkimuksestamme olisi voinut tulla pinnallisempi, jos olisimme kysyneet nuorilta vain talon arkeen liittyviä kysymyksiä, kuten nuorten vaikutusmahdollisuuksista siivousvuoroihin. Käytimme paljon aikaa teemahaastattelun kysymysten tekemiseen ja muokkaamiseen, jotta saimme niistä tarkoituksenmukaisia tutkimuksemme kannalta.

Yhteistyö lastensuojelulaitosten kanssa ei sujunut aina ongelmitta. Jokaisella lastensuojelulaitoksella oli tietysti omat kiireensä, joten haastatteluajkojen sopiminen

oli vaikeaa. Lopulta, kun saimme yhteiset ajat sovittua, niin haastattelut sujuivat ongelmitta. Olimme varautuneet mielessämme siihen, että emme välttämättä saisi nuorilta kaikkiin kysymyksiin vastauksia, joten yllätyimme lopulta hyvin positiivisesti heidän vastaustensa laajuudesta. Toisissa haastatteluissa meidän piti itse olla aktiivisempia ja esittää monia lisäkysymyksiä, kun taas toiset nuoret kertoivat avoimesti osallisuudestaan sekä muista asioistaan. Aineiston analyysissa käytimme aikaa tutkimuksen kannalta tarkoituksenmukaisiin asioihin.

Opinnäytetyössämme edistimme nuorten osallisuuden toteutumista jo itse haastatteluilla, joilla osallistimme nuoria pohtimaan omaa elämäänsä sekä asumistaan lastensuojelulaitoksessa. Annoimme nuorille mahdollisuuden kertoa kokemuksistaan ja tunteistaan. Koemme, että tutkimukseen osallistuminen toi myös nuorille uusia näkökulmia osallisuudesta ja he voivat hyödyntää niitä omassa elämässään. Nuoret saattavat kertoa helpommin näkemyksiään ja nähdä osallisuuden uudessa valossa. Toivomme nuorten uskaltavan esittää työntekijöille toiveitaan osallisuuden toteutumistavasta.

Haastattelujen jälkeen jäimme pohtimaan muutamia nuorten vastauksia. Nuorten vastauksista ilmeni esimerkiksi, että työntekijöiden sanat ja teot voivat olla usein ristiriidassa keskenään. Nuoria esimerkiksi kehoitettiin näyttämään tunteitaan ja kertomaan mielipiteitään, mutta todellisuudessa siihen ei annettu mahdollisuutta. Tunteiden purkaminen ei ollut kaikille nuorille mahdollista, vaikka ne tulisi kuitenkin saada käsitellä, eikä padota itseensä. Näihin asioihin työntekijöiden tulisi kiinnittää huomiota ja kehittää muita ratkaisukeinoja, kuin nuoren huoneeseen laittamisen. Emme tarkoita, että nuorten pitäisi saada huutaa ja riehua miten vain, mutta tunteiden purkamiseen tulisi olla jokin väylä. Tutkimus auttoi meitä näkemään nuorten näkökulmia asioihin ja voimme itsekin hyödyntää niitä tulevassa työelämässämme.

Nuoret toivat vastauksissaan esiin epäkohtia, joita heidän osallisuuteensa liittyi. Lähes kaikkien nuorten kokemuksista kävi kuitenkin ilmi, että he viihtyivät kyseisissä lastensuojelulaitoksissa hyvin. Toki jokaiselle tulee välillä huonoja päiviä, eivätkä kaikki asiat aina suju, mutta suurin osa heistä oli tyytyväisiä sen hetkiseen

tilanteeseensa. Emme tehneet arviointitutkimusta, vaan selvitimme nuorten henkilökohtaisia kokemuksia. Nuoret olivat hyvin erilaisia, kuten myös kaikki heiltä saamamme vastaukset.

Meidän tutkimuksessamme kävi ilmi samoja asioita, kuin aikaisemmissa tutkimuksissa, joihin tutustuimme. Kuten Tammisen (2008) tutkimuksessa, nuorten sivuuttaminen tuli esille myös haastattelemiemme nuorten kohdalla. Jos nuoria ei uskota, eikä kuunnella, voi se tuoda tunteen toiseudesta. Haastattelemillamme nuorilla oli myös kokemuksia siitä, että työntekijät eivät vastanneet riittävästi nuorten tunteisiin, eikä niitä saanut tuoda esiin aidosti.

Sekä Tammisen (2008) että meidän tutkimuksessamme osallisuuden kokemuksiin vaikutti avun saaminen ja kuulluksi tuleminen. Kuulluksi tuleminen on hyvin tärkeää osallisuuden kannalta. Sen merkitys on tullut ilmi niin kirjallisuudessa, kuin aikaisemmissa tutkimuksissakin. Meidän tutkimuksessamme oli tärkeää saada nimenomaan nuorten oma ääni ja kokemukset kuuluviin osallistamalla heitä omaan elämäänsä.

Pekalan (2006) tutkimus avasi meille sitä, miten lapsen asemassa ja osallisuudessa on tapahtunut kehitystä parempaan suuntaan vuosien mittaan. Tutkimuksessamme nuoren etu sekä hänen oman elämänsä subjektiivisuus olivat tärkeässä roolissa. Tutkimusta tehdessä huomasimme, että lapsilähtöiseen lastensuojeluun on vielä matkaa, mutta sitä kohti voidaan päästä kehittämällä nuorten osallisuutta.

Jatkotutkimusehdotuksia meillä heräsi matkan varrella monia. Pohdimme esimerkiksi sitä, miten itsenäistymispuolella asuminen vaikutti nuorten kokemuksiin ja vaikutusmahdollisuuksiin. Vertailututkimus itsenäistymispuolella ja yleisellä puolella asuvista nuorista voisi olla mielenkiintoista toteuttaa. Nuorten sekä työntekijöiden kokemusten tutkiminen toisi lisätietoa siitä, näkevätkö nuoret ja työntekijät asiat samalla tavoin. Koska osallisuus on hyvin laaja käsite, voisi jatkotutkimuksen tehdä myös vain keskittymällä yhteen osa-alueeseen, esimerkiksi tunteisiin.

Koko opinnäytetyöprosessiin on liittynyt sekä hyviä että huonoja hetkiä. Olemme kasvaneet ammatillisesti ja saaneet uusia näkökulmia asioihin. Meidän on nyt mahdollista ymmärtää nuoria paremmin. Välillä tuntui, että kilpailimme aikaa vastaan, vaikka todellisuudessa opinnäytetyön tekemiseen oli varattu sitä riittävästi. Keskinäinen yhteistyömme sujui hyvin ja olimme tyytyväisiä, että teimme työn yhdessä tutun ihmisen kanssa. Koimme vuorotellen epätoivon hetkiä ja oli hyvä, että aina oli toinen kannustamassa. Opinnäytetyö hallitsi elämää hyvin paljon, joten kenen tahansa kanssa siihen ei kannata ryhtyä.

LÄHTEET

- Aronen, M-L.1994. Nuorten kokemuksia lastensuojelusta. Teoksessa Törrönen, M. (toim.) 1994. Lapsen etu ja viidakon laki. Julkaisu 94. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 22–39.
- Bardy, M., Salmi, M. & Heino, T. 2002. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. 3. painos. Helsinki: Stakes.
- Bardy, M. Lasten osallisuus – Keitä me olemme, mihin me kuulumme ja kuinka me elämme? Teoksessa Bardy, M., Salmi, M. & Heino, T. 2002. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. 3. painos. Helsinki: Stakes, 123–134.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Gretschel, A. & Kiilakoski, T. (toim.) 2007. Lasten ja nuorten kunta. Julkaisuja 77. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura.
- Heiliö, P-L. 1994. Onko lapsen salaisuuksilla suojaa. Teoksessa Törrönen, M. (toim.) 1994. Lapsen etu ja viidakon laki. Julkaisu 94. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 88–104.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H.1995. Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010 Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja

käytäntö. Helsinki University Press: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita.13. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita.15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hotari, K-E., Oranen, M. & Pösö, T. 2009. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 117–132.

Jauhiainen, R. & Eskola, M. 1994. Ryhmäilmiö. Perustietoa ryhmän käytöstä ja ryhmätyöstä sosiaalityöhön sovellettuna. Juva: WSOY.

Kiviniemi, K. 2007. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 70–85.

Knorth, E.J, Van Den Bergh, P.M. & Verheij, F. 2002. Professionalization and Participation in Child Youth Care: challenging understandings in theory and practice. Aldershot, Hampshire: Ashgate.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Laitinen, M., Ojaniemi, P. & Tallavaara, M-S. 2007. ”Nyt kuullaan meitä asiakkaita” Tutkimus kohtaamisesta, tiedosta ja osallisuudesta lastensuojelun työprosesseissa. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Mikkola, M. 2004. Lastensuojelu ja eurooppalaiset ihmisoikeudet. Teoksessa Hujala, A., Puonti, A., Saarnio, T. 2004. Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi, 65–76.

Muukkonen, T. 2009. Lapsen kohtaamis- ja prosessiosallisuus. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 133–135.

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.

Oranen, M. 2008. Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisenä. Sosiaali- ja terveysministeriön lastensuojelun kehittämissuunnitelman osaraportti. Helsinki: Multiprint.

Pekkala, N. 2006. Lapsen asema lastensuojelun asiakkaana. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto: Kasvatustieteen laitos.

Puustinen-Korhonen, A. 1994. Lapsen kuuleminen lastensuojelussa. Teoksessa Törrönen, M. (toim.) 1994. Lapsen etu ja viidakon laki. Julkaisu 94. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 4–20.

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita.

Shier, H. 2001. Pathways to participation: openings, opportunities and obligations. *Children & Society*, 109–115.

Tamminen, A. 2008. Lapsen toiseus ja osallisuuskertomus kuuden nuoren kokemuksista lastensuojelun asiakkaana. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto: Kasvatustieteen laitos.

Tanskanen, I & Timonen-Kallio, E. (toim.) 2010. Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. oppimateriaaleja 51. Turun ammattikorkeakoulu.

Thomas, N. 2002. Children, family and the state. Decision-making and child participation. Bristol: Policy Press.

Timonen- Kallio, E. 2010. Lapsen osallisuuden vahvistaminen lastensuojelutyön keskiössä. Teoksessa. Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, E. 2010. Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Tampere: Tampereen yliopistopaino –Juvenes Print Oy, 6–16.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.

LIITTEET

- LIITE 1 Teemahaastattelurunko kysymyksineen
- LIITE 2 Sähköposti yhteistyökumppaneille
- LIITE 3 Lupa Lahden kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden osastolta
- LIITE 4 Nuoren suostumus
- LIITE 5 Lupa vanhemmilta
- LIITE 6 Saatekirje vanhemmille

Haastattelun kysymykset

Taustakysymykset

Minkä ikäinen olet?

Kauan olet ollut lastensuojelulaitoksessa?

Mitä olet tykännyt olla siellä?

Nuorten kuunteleminen

Kerrotko asioitasi aikuisille/nuorille?

Kenelle kerrot tai haluat kertoa?

Kerrotko eri asioita eri työntekijöille, onko toisille helpompi puhua?

Millaisista asioista sinun on helppo kertoa, millaisista taas ei?

Voitko luottaa, että kertomasi asiat eivät mene eteenpäin, jos et halua?

Koetko, että aikuiset kuuntelevat sinua ja yrittävät ymmärtää sinua?

Joudutko kertomaan liikaakin asioistasi?

Koetko, että kertomasi asiat vaikuttavat toimintaan/sinuun?

Tulisiko niiden vaikuttaa enemmän?

Nuorten tukeminen mielipiteiden ilmaisemisessa

Koetko voivasi sanoa mielipiteesi?

Voitko olla eri mieltä asioista?

Mitä jos olet eri mieltä asioista?

Mihin asioihin voit sanoa mielipiteesi?

Missä asioissa mielipidettäsi kysytään?

Milloin mielipidettäsi kysytään, esim. hoitoneuvottelut, omaohjaajatapaaminen?

Missä asioissa mielipidettäsi pitäisi kysyä?

Miten sinua kannustetaan kertomaan mielipiteesi?

Kuka sinua kannustaa?

Miten sinua tulisi kannustaa/rohkaista?

Näkemyksen huomioonottaminen

Millä tavalla mielipiteesi vaikuttavat talon arkeen/päätöksiin?

Kerro esimerkkejä miten huomioidaan ja missä asioissa? Miten on vaikuttanut?

Koetko, että mielipiteillä on merkitystä? Millaista merkitystä niillä on?

Miten toimintaa muutetaan sinun mielipiteiden mukaan?

Mikä on tapasi tuoda mielipiteitä esiin? Onko nuorilla jokin ”väylä” siihen?

Kokemus tiedon saamisesta

Mistä asioista saat tietoa ja keneltä?

Koetko saavasi tarpeeksi tietoa itseesi ja elämääsi liittyvistä asioista?

Mistä asioista haluaisit saada enemmän tietoa?

Kerrotaanko sinulle myös muiden nuorten asioista?

Mistä toisiin nuoriin liittyvistä asioista haluaisit tietää enemmän?

Keneltä kysyt sinua askarruttavista asioista työntekijöiltä? Koetko voivasi kysyä?

Saatko tietoa työntekijöiltä, vai täytyykö sinun itse osata kysyä?

Haluaisitko saada enemmän tietoa muiden asioista?

Osallisuus tunnetasolla

Onko sinulla kavereita talossa? Talon ulkopuolella?

Vietättekö aikaa talon nuorten kesken? Koko ryhmän kanssa? Mitä teette?

Onko nuorten ryhmän sisällä pienempiä ryhmiä, jotka ovat enemmän tekemisissä keskenään?

Tunnetko kuuluvasi talon nuorten ryhmään? Miksi et?

Voitko näyttää tunteita talossa, suuttua, olla surullinen? Näytätkö tunteitasi työntekijöille ja nuorille?

Miten tunteisiin vastataan, esim. jos olet surullinen, lohdutetaanko sinua, kuka?

Miten toivoisit tunteisiisi vastattavan?

Mikä pitäisi muuttua, että voisit esittää tunteitasi paremmin?

Mitä teet jos haluat vaikuttaa asioihin? Vaikutatko yksin vai yhdessä muiden nuorten kanssa?

Hei!

Olemme kaksi sosionomi-opiskelijaa Lahden ammattikorkeakoulusta. Olemme aloittaneet opinnäytetyön, jonka on määrä valmistua huhtikuussa 2011. Valmistumme siis toukokuussa 2011. Tutkimussuunnitelma esitellään suunnitelmaseminaarissa 11.11.2010, jonka jälkeen on mahdollista hakea tutkimusluvat. Miten teidän lastensuojelulaitoksessanne onnistuu tutkimuslupien saanti?

Opinnäytetyömme käsittelee lastensuojelulaitoksissa asuvien nuorten kokemuksia osallisuudestaan, vaikutusmahdollisuuksistaan ja asumisestaan laitoksessa. Tärkeintä on antaa nuorille mahdollisuus kertoa asioista omin sanoin: kuullaanko heitä ja otetaanko heidän mielipiteensä huomioon. Pidämme tärkeänä, että nuori saa itse vaikuttaa omaa elämäänsä koskeviin asioihin ja olla osallisena päätöksien teossa.

Opinnäytetyömme on laadullinen. Toteutamme tiedonhankinnan temahaastattelujen avulla, jotka tapahtuvat tammikuun 2011 aikana. Haastatteluja varten teemme valmiita kysymyksiä aihekokonaisuuksittain, jotta haastattelu etenee sujuvasti. Kysymykset koskevat muun muassa nuorten kuuntelemista, mahdollisuutta saada tukea mielipiteiden ilmaisussa sekä nuorten osallisuutta päätöksenteossa. Varamme kutakin nuorta kohti noin tunnin haastattelua varten. Nuoresta riippuen haastattelu voi kestää myös vähemmän aikaa tai pidempään.

Työssämme käsittelemme nuorten kokemuksia yleisellä tasolla, kyseessä ei siis ole arviointitutkimus lastensuojelulaitoksista. Varmistamme sekä laitosten että nuorten anonymiteetin säilymisen siten, että työssämme ei mainita nuorten, eikä laitosten nimiä.

Meillä on jo yksi lastensuojelulaitos Päijät-Hämeessä yhteistyökumppanina. Tarkoituksena on saada yhteensä kolme eri laitosta, josta kustakin haastattelemme kahta tai kolmea yli 15-vuotiasta nuorta. On hyvä, jos kyseiset nuoret ovat olleet

lastensuojelulaitoksessa jo jonkin aikaa, jotta heille on muodostunut käsitys osallisuudesta. Lastensuojelulaitosten työntekijät saavat valita meille nuoret haastattaviksi. Haastattelut pyrimme toteuttamaan uudessa ympäristössä, mielellään lastensuojelulaitoksen ulkopuolella.

Toivomme saavamme mahdollisimman pian päätöksen mahdollisuudesta yhteistyöhön. Näin pääsemme jatkamaan tutkimussuunnitelman tekoa. Tutkimussuunnitelmasta tulee käydä ilmi, montako lastensuojelulaitosta meillä on yhteistyökumppaneina.

Ystävällisin terveisin

Susanna Herranen

xxxxxxx.xxxxx@lpt.fi

040xxxxxxx

Riikka Kaartinen

xxxxxxx.xxxxx@lpt.fi

040xxxxxxx

VIRANHALTIJAPÄÄTÖS

Lahden kaupunki

Viranhaltija	Lastensuojelupäällikkö	Pykälä	72
Päätöspäivä	03.12.2010	Määräpäivä	
Organisaatio	Sosiaali- ja terveystoimiala Julkinen	Toimielin	Sosiaali- ja terveyslautakunta
Valmistelija	Maire Kanitz	Päätöslaji	Tutkimuslupa
Hallintokunta	Sosiaali- ja terveysvirasto		
Asia	Tutkimusluvun myöntäminen		

Päätösteksti

Myönnän tutkimusluvun hakemuksensa mukaisesti Susanna Herraselle ja Riikka Kaartiselle heidän sosionomi amk-tutkintoon liittyvää opinnäytetyötään varten.

Opinnäytetyön aiheena on lastensuojelulaitoksissa asuvien nuorten kokemuksia osallisuudestaan ja vaikutusmahdollisuuksistaan. Tutkimus suoritetaan haastattelemalla 15 - 18-vuotiaita nuoria kolmesta eri Päijät-Hämeen lastensuojelulaitoksesta. Nuorille annetaan mahdollisuus kertoa asioista omin sanoin: kuullaanko heitä ja otetaanko heidän mielipiteensä huomioon. Tutkimuksen on tarkoitus olla valmis toukokuuhun 2011 mennessä.

Valmistunut opinnäytetyö toimitetaan tutkimuksen valmistuttua tutkimuslupahakemuksessa olevaan osoitteeseen.

Lisätietoja päätöksestä antaa allekirjoittanut, puh. 050 559 7929.

Peruste

Nähtävilläolo	10.12.2010
Muutoksenhaku	Oikaisuvaatimus
LTK tiedoksi	
Saaja	Susanna Herranen ja Riikka Kaartinen
Tiedoksi	Soten kirjaamo / Marika Lehtinen
Tiedoksi sähköpostilla	Marika Lehtinen 03.12.2010
Asiakirjat	tutkimuslupahakemus
Arkistosarja	
Arkistointi	Ei käytössä
Säilytyspaikka	
Säilytysmuoto	

Allekirjoitus

Lastensuojelupäällikkö

Päivi Lahti
Päivi Lahti

NUOREN SUOSTUMUS

Suostun osallistumaan haastatteluun, jota tullaan käyttämään Lahden ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi opiskelevien Susanna Herrasen ja Riikka Kaartisen opinnäytetyössä. Työssä käsitellään lastensuojelulaitoksissa asuvien nuorten kokemuksia osallisuudestaan ja vaikutusmahdollisuuksistaan. Olen saanut tietoa tutkimuksen toteutuksesta, tiedonkeruusta ja muusta aiheeseen liittyvästä. Olen myös saanut tarvittaessa kysyä lisätietoja. Tiedän, että osallistumiseni haastatteluun on vapaaehtoista, eikä se tule vaikuttamaan lastensuojelulaitoksessa asumiseeni jatkossa.

Haastattelussa ilmi tulevia tietoja käytetään niin, ettei henkilöllisyyteni paljastu, eikä tietoja pysty yhdistämään minuun. Haastattelussa saatuja tietoja säilytetään salassapitomääräyksien mukaisesti, jonka jälkeen ne myös hävitetään asianmukaisesti.

Paikka ja aika _____

Allekirjoitus _____

Nimenselvennys _____

LUPA VANHEMMILTA

Annan lapselleni _____ (lapsen etu- ja sukunimi), joka on tällä hetkellä sijoitettuna _____ (lastensuojelulaitoksen nimi), luvan osallistua Lahden ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi opiskelevien Susanna Herrasen ja Riikka Kaartisen opinnäytetyöhön. Minulla on tarpeeksi tietoa tutkimuksen toteutuksesta, tiedonkeruusta ja muusta aiheeseen liittyvästä materiaalista. Olen myös saanut kysyä tarpeeksi lisätietoa mieltä askarruttavissa asioissa. Tiedän, ettei lapseni haastatteluun osallistuminen tule vaarantamaan hänen asumistaan, eikä vaikuttamaan negatiivisesti hänen arkeensa kyseisessä lastensuojelulaitoksessa.

Paikka ja aika _____

Allekirjoitus _____

Nimenselvennys _____

SAATEKIRJE VANHEMMILLE

Olemme kaksi sosionomi-opiskelijaa Lahden ammattikorkeakoulusta. Suuntautumisvaihtoehtonamme on sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö. Teemme nyt opinnäytetyötä, jonka on määrä valmistua keväällä 2011. Opinnäytetyömme aiheena on lastensuojelulaitoksissa asuvien nuorten kokemukset osallisuudestaan ja vaikutusmahdollisuuksistaan. Tutkimuksemme tarkoituksena on siis selvittää nuorten omia kokemuksia osallisuudestaan ja vaikutusmahdollisuuksistaan sekä kuvata näitä työssämme. Tärkeintä työssämme on saada juuri nuorten ääni kuuluviin. Tutkimuksessa käsittelemme nuorten kanssa osallisuutta lastensuojelulaitoksessa, emme siis puutu perheidenne arkeen tai muutenkaan teidän perhe-elämäänne.

Haastattelumenetelmänä käytämme teemahaastattelua, jota varten teemme valmiita kysymyksiä aihekokonaisuuksittain. Varaamme jokaisen nuoren haastattelua varten noin tunnin aikaa, mutta ne voivat kestää myös pidempään nuoresta riippuen. Pyrimme mahdollisuuksien mukaan toteuttamaan haastattelut lastensuojelulaitoksen ulkopuolella, jotta nuoret voivat kertoa meille luontevammin kokemuksistaan. Haastattelut nauhoitamme ja litteroimme eli kirjoitamme ne tekstimuotoon.

Emme mainitse työssämme lastensuojelulaitosten tai nuorten nimiä, vaan säilytämme anonymiteetin. Haastattelumateriaalit hävitämme työn valmistuttua asianmukaisella tavalla. Valmista työtä voidaan hyödyntää lastensuojelulaitosten toiminnan kehittämisessä ja se tulee myös lainattavaksi Lahden ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden laitokselle.

Olemme jo sopineet yhteistyöstä _____ kanssa.

Pyydämme nyt suostumustanne lapsenne haastattelua varten. Liitteenä on lupasuostumus, jonka pyydämme ystävällisesti palauttamaan oheisella postimerkillä varustetulla kirjekuorella.

Mikäli teille herää aiheesta kysymyksiä, voitte ottaa yhteyttä alla olevaan numeroon/sähköpostiosoitteeseen. Vastaamme mielellämme lisäkysymyksiin.

Lupa vanhemmilta -lomakkeen palautus oheisella kirjekuorella 3.12.2010 mennessä.

Terveisin: Riikka Kaartinen ja Susanna Herranen

Susanna Herranen

040-xxxxxxx

xxxxxxx.xxxx@lpt.fi

Kiitos yhteistyöstä!